

hbsc
KALAALLIT NUNAAT /
GREENLAND

HBSC Qeqqata Kommunia 2020

**Atuarfimmut- aamma
kommunimut
nalunaarusiaq**

Imarisai

SIULEQUT	1
ATUARNISSAANUT ILITSERSUUT	2
1. TUNULIAQUTAQ	5
2. PERIUSEQ AAMMA PAASISSUTISSANUT TUNNGAVIIT	6
Paasissutissanik katersuineq pillugu.....	6
Akisut procentinngorlugit.....	7
3. 2018-IMIIT 2020-MUT NALINGINNAASUNNGORIARTORTUT	8
Inuusuttut aangajaarniutinik atuinerat.....	8
Pujortartarneq	9
7.-8.klassimi atuartut quliugaangata ataaseq, aamma 9.-10. klassimi atuartut quliugaangata pingasut pujortartarput – suli.....	10
Aalakoortartut amerlassutsimikkut assigiinngisitaartorujussuit	11
Ikiaroorartumik misiliisimasut ukiunut siuliinut sanilliullugu ikinnerulaarput	12
Peqqissutsimik nammineq naliliineq	13
Kommunimi atuartut akornanni pitsaasumik peqqissuseqartutut imminnut nalilertut amerlassutsimikkut allanngunngillat	14
Atuarfimmi ingerlalluarneq	14
Atuartut siusinnerusumut sanilliullugu 2020-mi atuarfimmi ingerlalluarnerunerarput	15
Pimmatiginnittarneq	16
Pimmatiginnittarnerup pisarnera annertuumik assigiinngissutilik, suli akulikitsumik pisarluni	17
Attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq	18
Atuartut nukarliit akornanni attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq annertunerulersoq.....	19
4. AARLERINAATINUT PISSUTAASUT AAMMA ILLERSUUTINUT PISSUTAASUT	20

Piffissat angerlartarfiit.....	22
Atuartut amerlanerpaartaat piffissani aalajangersimasuni angerlartarfeqarput	23
Atuartunut angajullernut atuartussaatiilluni atuartussaatinnanilu piffissat angerlartarfiit assigiinngisitaartorujussuit	24
Angajoqqaat tapersersuinerat	25
Atuartut sisamaagaangata pingasut ilaquttamik ikiorniartaraatsik isumaqataaffigivaat.....	25
Sunnigiffimmi sammisassat.....	26
Atuartut 40%-it missaanniittut timimik aalatitsinissamut innersuussutininik eqqortitsipput.....	27
Inooqataanermi pissutsit aamma pigissaarneq.....	27
Atuartut amerlangaatsiartut kaallutik innartarput, imaluunniit atuariartortarput	29

5. 5.-10. KLASSIT AKORNANNI AANNGAJAARNIUTINIK ATUINERMUT ATATILLUGU AARLERINAATINUT PISSUTAASUT AAMMA ILLERSUUTINUT PISSUTAASUT 30

Aanngajaarniutininik atuneq aamma angajoqqaanit tapersersorneqarneq	31
7.- 8. klassit akornanni aanngajaarniutininik atuneq angajoqqaat tapersersuinerannut attuumassuteqarnerseqq malunnaatilimmik takussutissaqanngilaq	31
Atuartut angajoqqaaminnit tapersersorneqartut akornanni pujortartartut aamma aalakoorsimasut ikinnerusut	32

Aanngajaarniutininik atuneq aamma kaalluni atuariartortarneq/innartarneq	33
Atuartoq kaalluni innartartoq imaluunniit atuariartortartoq aanngajaarniutininik atunerulernissaminut qaninnerusartoq	34

6. PERIUSISSATUT ISUMALIUTIT AAMMA PERIARFISSAT.....	35
Nunaqarfiit immikkoortiternerat	35
Piffissat angerlartarfiit pillugit apeqqutininik ineriartortitsineq	35
Sunnigiffimmi sammisassanik atuneq pillugu apeqqutininik ineriartortitsineq	35
Kaalluni innartarnerup aamma aanngajaarniutininik atunerup akuleriinnerat.....	36
Annertunerusumik uani atuagaqarit	36

Siulequt

HBSC Greenland tassaavoq nunat tamalaat akornanni ilisimatusarluni suleqatigiiffimmut Health Behaviour in School-aged Childrenimut (HBSC) kalaallit tapertaaffiat. HBSC-suleqatigiiffik ilisimatusarnikkut suliaavoq imaannaangitsoq, ukiut sisamakkaarlugit nunani, Europameersuni aamma Amerika Avannarlermeersuni, ilaasortaasuni 48-ni, ingerlanneqartartoq. Misissuineq meeqqat atuartut peqqissusiisa, atugarissaarnerisa aamma peqqinnissakkut pissusilersuutaasa piffissap sivisunerusup ingerlanerani malinnaaffiginissaannut tapertaavoq. Tamatuma saniatigut siunertaavoq misissuinerimi inerniliussat tunuliaqutaralugit kommunip aamma atuarfinni siulersuisut peqqinnissakkut siuarsaalluni suliniutinik aallartitsisinnaanissaat.

Qeqqata Kommunia 2020-mi aalajangerpoq Qeqqata-modelip atuutilersinneqarneranut atatillugu immikkut ittumik misissuisitsiniarluni, 5. – 10. klassini atuartut atugarissaarnissaat aamma aangajaarniutinik atuilernissaat pitsaaliorniarlugu najukkani peqqinnissakkut siuarsaalluni suliaqarnermi oqaloqatigiinnissanut aamma pingaarnersiutinissanut tunngaviussanik kisitsisinik najukkaneersunik nutaanik pissarsinissaq qulakkeerniarlugu. Qeqqata-modeli piviusunngorpoq Qeqqata Kommuniata, Paarisap aamma Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup suleqatigiissuteqarnerisigut. Nalunaarusiami matumani takutinneqarput Sisimiuni, Maniitsumi, Maniitsup nunaqarfiini aamma Sisimiut nunaqarfiini atuarfinnut peqataasunut inerniliussat toqqakkat.

HBSC 1994-imiilli Kalaallit Nunaanni ingerlanneqartarpoq, arfineq-aappaasaanik misissuineq 2017/2018-imi ingerlanneqarluni. HBSC Greenland 2021-p ukiaani arfineq-pingajussaanik ingerlanneqassaaq, aamma Qeqqata Kommuniani aggustimi 2020-mi misissuineq digitali atorlugu paasissutissanik katersuinerimi, aamma paasissutissanik pissarsifinnut apeqqutinik immiussinerimi ilisimatusartunut ilisimasatigut pingaarutilimmik tapertaavoq. Qeqqata Kommuniata misissuisitsinermik aallartitsineranut, aamma HBSC-misissuinerimi kommunimik itinerusumik suleqateqarnissatsinnut periarfissinneqarnitsinnut qujamasunnerput oqaatigerusupparput.

Nalunaarusiami sammineqartut tamarmik nuna tamakkerlugu nalunaarusiani HBSC Greenlandimeersuni erseqqinnerusumik sammineqarput. Nalunaarusiat taakku tamarmik www.sdu.dk/sif aqcutigalugu pissarsiarineqarsinnaapput.

Atuarluarina

Birgit V. Niclasen, Nakorsaq, Ph.d. aamma

Christina Schnohr, Ph.d.

HBSC Greenlandimi suliamik aqutsisoq

Ekstern Lektor, Københavns Universitet

Atuarnissaanut ilitsersuut

Kommunimut nalunaarusiaq immikkoortunut agguataagaavoq, tamakkerlugu imaluunniit immikkoortut soqutigisat ataasiakkaarlugit atuarneqarsinnaalluni.

Immikkoortumi siullermi misissuinnermut tunuliaqutaq nassuiarneqarpoq.

Immikkoortumi tullermi periuseq aamma inerniliussanut, immikkoortuni tulliuttuni nassuiarneqartuni, paasisutissanut tunngaviit nassuiarneqarlutik.

Immikkoortut pingajuanni nuna tamakkerlugu kisisitsit agguaqatigiissinneqarnerannut aamma Qeqqata Kommunianut kommunimut nalunaarusiamut 2018-imeersumut sanilliuissisoqarpoq. Tassa imaappoq, kapitalimi tassani 2020-mi aggusti/septembarimi inerniliussanik HBSC-misissuinnermi 2018-imi upernaakkut ingerlanneqartumi inerniliussanut sanilliuissinerit takuneqarsinnaapput. Pujortartarnek, aalakoornartoq, ikiariaroorartoq, peqqissutsimik nammineq naliliineq, pimmatiginnittarnek aamma attaveqaatitigut pimmatiginnittarnek pillugit kisitsit takutinneqarput, matumani siusinnerusumut sanilliuissisoqarluni.

Immikkoortuni kingullerni marlunni inuusuttut aanngajaarniutinik atuineranni illersuutaasunut pissutaasut aamma aarlerinaatinut pissutaasut ilisimaneqarluartut nassuiarneqarput, Qeqqata-modelimik suliaqarnermut aamma Paarisamik kiisalu Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmik suleqatigiissuteqarnermut atatillugu Qeqqata Kommuniata 2020-mi misissuinnermut ilanngunneqaqqullugit immikkut kissaateqarnera malillugu. Atuartut unnukkut qassinut angerlareersimanissaat pillugu apeqqut paasisutissanik katersuinnermut matumunnga immikkut atorneqartussatut kommunimit ineriartortinneqarpoq. Taamaattumik immikkoortut sisamaanni atuarneqarsinnaapput piffissat angerlarfissat qanoq atorneqartiginerat, sunngiffimmi sammisassat, ilinniartitsisunut aamma atuartunut allanut attuumassuteqarnek, kiisalu

ilaqutariit inooqataanermi atugaannut tunngasut. Immikkoortut tallimaanni aanngajaarniutinik atuinermi aarlerinaatit pissutaannut attuumassutit arlallit takutinneqarput.

Naggasiutigalugu siunissami apeqqutit immersugassat atorlugit misissuinermut tunngatillugu periusissatut isumaliutit aamma periarfissat allaaserinnittunit ilanngunneqarput.

Nalunaarusiamik suliarinnittuupput Christina Schnohr, HBSC Greenlandimiit, aamma Christina Viskum Lytken Larsen, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitetip aamma Ilisimatusarfiup ataani Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik.

Nalunaarusiami inerniliussanik paasissutissiineq ataani allassimasunik tunngaveqarpoq:

1: Nalunaarusiaq misissuinermit kisitsisinik pingaarnernik saqqummiussiffiuvoq, pisariillisarniarlugulu allanngorartut tamarmik kodeqqinneqarlutik. Assersuutigalugu atuartut peqqissusiat pillugu apeqqut sisamanik akissutissartaqarpoq: "*pitsaalluinnarpoq*", "*ajunngilaq*", "*naammaannarpoq*" aamma "*ajorpoq*". Atuaruminartuunissaa eqqarsaatigalugu peqqissuseq pillugu akissutit "*ajunngilaq*" imaluunniit "*pitsaalluinnarpoq*" kisiisa ilannguppavut.

2: Nalunaarusiami eqqoriarneqanngilaq atuartut *sooq* akissutigisamissut akissuteqarnersut. Misissuinermit periuseq atorneqartoq tassaavoq assigiinngitsut akimorlugit misissuinermit taaneqartartoq, assigiinngitsullu akimorlugit misissuinermit pissutsinut tunuliaqutaasut paasineqarneq ajorput. Nalunaarusiap takutitaa tassaavoq massakkorpiaq pisut qanoq issusiat.

3: Inerniliussat 2018-imi kommuninut aamma nuna tamakkerlugu inerniliussanut sanilliunneqarput. Inerniliussat arlallit aamma atuaqatigiiaanut (5.-6. klassinut, 7.-8. klassinut aamma 9.-10. klassinut) agguataarneqarput, misilittakkavut tunngavigalugit ilisimagatsigu atuaqatigiiaanit nukarlerniit angajullernut inerniliussat assigiinngitsorujussuusinnaasut.

4: Kinaassutsip paasineqarsinnaannginnissaa qulakkeerniarlugu inerniliussat tamarmik sisamanut agguataarneqarput; Sisimiuni atuarfiit, Maniitsuumi atuarfik, Sisimiut nunaqarfiini atuarfiit aamma Maniitsup nunaqarfiini atuarfiit.

1. Tunuliaqutaq

HBSC-misissuineq nalinginnaasumik ukiut sisamakkaarlugit Europami, USA-mi aamma Canadami nunani 48-ni ingerlanneqartarpoq.

HBSC-misissuinermi siunertaq tassaavoq:

- Atuartut peqqissusiannik, atugarissaarnerannik aamma peqqinnissakkut pissusilersuutaannik annertunerusumik paasisaqarnissamut tapertaanissaq.
- Atuartut peqqissusiat, atugarissaarnerat aamma peqqinnissakkut pissusilersuutaat piffissap sivisuup ingerlanerani nakkutigalugulu uppersaasernissaa.
- Peqqinnissakkut siuarsaalluni suliniutinik, atuartunut sammitinneqartunik, toqqaallunilu tapertaanissaq.

Neriutigaarput nalunaarusiaq una Qeqqata-modelip suleqatigiissutiginerata iluani najukkani peqqinnissakkut siuarsaalluni suliniutinut iluaqutaassasoq.

2. Periuseq aamma paasissutissanut tunngaviit

Paasissutissanik katersuineq pillugu

HBSC Greenland tassaavoq apeqqutit immersugassat atorlugit misissuineq, 5.-10. klassini atuartut tamarmik peqatiserineqartarlutik. Atuarfik peqataarusunnersoq atuarfinni siulersuisut aalajangertarpaat, misissuinermilu apeqqutit akineqannginnerini atuartut ilisimatinneqartarput peqataanermi kajumissuseq aallaaviussasoq. Periuseq taanna ilisimatusarnermi lleqqorissaarnissamut Ataatsimiititaliamit akuerisaavoq. Misissuineq kinaassutsimik takutsitsiviusussaangilaq, taamaalilluni atuartut ataasiakkaat ilisarineqarsinnaanatik. Atuartut ullormi misissuiffiusumi atuarfimmiittut peqataanissaminnut periarfissaqarput. Kinaassutsip ilisarineqarsinnaannginnissaa pingaartinneqartorujussuuvoq, tamannalu nalunaarusiami uani malunnaateqassaaq, atuartut ikitsunnguuneri pissutigalugit inerniliussat arlallit immikkoortunut mikisunut, (ass. atuaqatigiiaanut imaluunniit ukiuinut) agguataarneqanngimmata.

Misissuineq 2020-mi aggustimi/septembarimi ingerlanneqarpoq, apeqqutillu immersugassat digitalimik SurveyXact-imi programmit atorlugit agguanneqarlutik. Atuartut linkimik tigusaqarput, taanna atorlugu misissuineq naammassisinnaallugu. Immersugassaq kalaallisut danskisulluunniit akineqarnissaa periarfissaavoq, aamma atuartut akissuteqarnermik nalaani oqaatsit marluk paarlaakaajaallugit atornissaannut periarfissaqarlutik. Aammattaaq apeqqutinik aamma akissutissatut periarfissanik atuffanneqarnissaq periarfissaavoq, apeqqutit ataasiakkaat nalaanni højtaleritut ilisarnaatilimmik toorsinikkut.

Nalunaarusiami takussutissiat tamarmik amerlassutsinik procentinngorlugit takutitsipput, aamma apeqqutit suunerannik, akissutissatut periarfissat suunerannik kiisalu amerlassutsit qanoq agguataarsimanerannik takussutissiat tamarmik takutitsillutik.

Atuartut akissutaat najukkat malillugit immikkoortunut sisamanut agguataarneqarput, kisianni nunaqarfinni amerlanerni atuartut ikitsunnguunerat pissutigalugu Maniitsup nunaqarfiini paasissutissat aamma Sisimiut nunaqarfiini paasissutissat ataatsimoortinneqarput, imaalillugit 'Maniitsumi nunaqarfiit' aamma 'Sisimiuni nunaqarfiit'. Nunaqarfinni atuarfinit akissutit annerusumik Kangaamiuni aamma Kangerlussuarmi atuarfinneersuupput, taakkuulluutillu aamma kommunip nunaqarfiini atuarfinni anginerit.

Akisut procentinngorlugit

Naatsorsuineq matuma ataaniittoq atuarfinni tamani atuartut amerlassusiannik kommunip kisitsisaatai tunngavigalugit suliarineqarpoq, taamaattorli nunaqarfiit atuarfiini atuartunut naatsorsuutit 2020-mut naatsorsuutit kingorna takkuttoq eqqarsaatigineqartariaqarluni, tamannalu Atuarfik Kilaaseeqqamut tunngatillugu takuneqarsinnaalluni.

Takuneqarsinnaasutut atuartunit 700-nit 671-it peqataapput, peqataasut tamakkerlugit 96%-iullutik.

Atuartut 56-it atuarfimmi sorlermi atuarnerlutik allassimangilaat, taamaattoq ataani periuseq atorlugu akissuteqartut procentiata naatsorsorneqarnerani atuartut atuarfimminnik taasaqarsimangitsut kisitsisinut ilaasinnaapput.

	Atuartut amerlassusiat (kisitsisit kommunimeersut)	Atuartut peqataasut	Akissutit procentinngorlu git (%)
MA	214	187	87
NA	230	168	73
Qinnguata Atuarfia	46	37	80
Sarfannugit	6	6	100
Itilleq	2	2	100
Atuarfik Kilaaseeraq	164	186	-
Kangaamiut	27	18	67
Napasq	6	6	100
Atammik	5	5	100
Atuarfik taaneqanngitsoq		56	-
Katillugit	700	671	96

3. 2018-imiit 2020-mut nalinginnaasunngoriartortut

Inuusuttut aangajaarniutininik atuinerat

Aangajaarniutininik atuineq inuusuttunut amerlasuunut tunngatillugu atuartuunerup nalaani aallartittarpoq, naak aalakoornartortalinnik tuniniaaneq 18-inik ukiulinnut imaluunniit ukioqqortunerusunut kisimi akuerisaagaluartoq, aamma ikiaroonartoq inerteqqaagaluartoq. Aangajaarniutininik siusissukkut atuilernerup ungasinnerusoq isigalugu aangajaarniutininik atuinerup namminermut pitsaanngitsumik kinguneqarnissaa annertunerulersittarpaa. Pingaartumik aalakoornartumik atuineq ajoqusernissamut ajutoornissamullu qaninnerulersitsarpoq. Assersuutigalugu inuusuttut aalakoornartumik imertartut peqqissimissutigisaminnik akulikinnerusumik atoqateqartarput, aamma ajutoornernut nakuuserfigineqarnissamullu qaninnerusarlutik. Inuusuttut ikiaroonartumik atuinerat taakku ilikkarniarnerannut sunniuteqartarpoq, aamma atuarunnaaratarsinnaanerat annertunerulersittarlugu. Paasissutissiilluni takussutissiap matuma ataniittup takutippaa kommunimi 8.-10. klassimi atuartut tamarmik akornanni aangajaarniutininik atuisartut amerlassusiat.

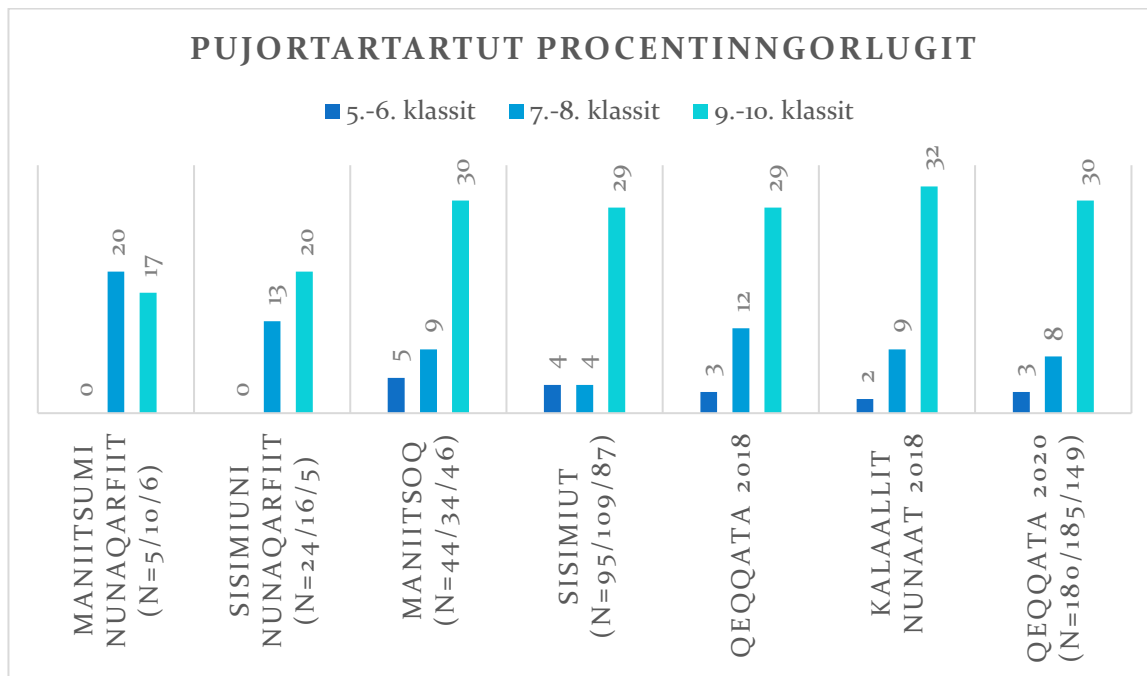

Takussutissiaq 1 HBSC Greenland 2020. Qeqqata Kommunια tamakkerlugu kisitsisit.

Pujortartarneq

Pujortartarnerup ajoqutai ilisimaneqarluarput. Siusissukkut pujortartalerneq napparsimalersinnaaneq annertunerulersittarpaa, ukiuni arlalinni pujortartarneq pissutigiiinnarlugu. Tamatuma saniatigut siusissukkut pujortalterneq pinngitsuuisinnaajunnaarnermik annertunerusumik pilersitsisinnaavoq, unitsitsinissaq ajornakusoornerulersillugu. Atuartut aperineqarput: "Qanoq akulikitsigisumik tupamik pujortartarpit?". Atuartut pujortartarlutik akissuteqartut kommunip illoqarfiini aamma nunaqarfiini atuaqatigiiaanut agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu

2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

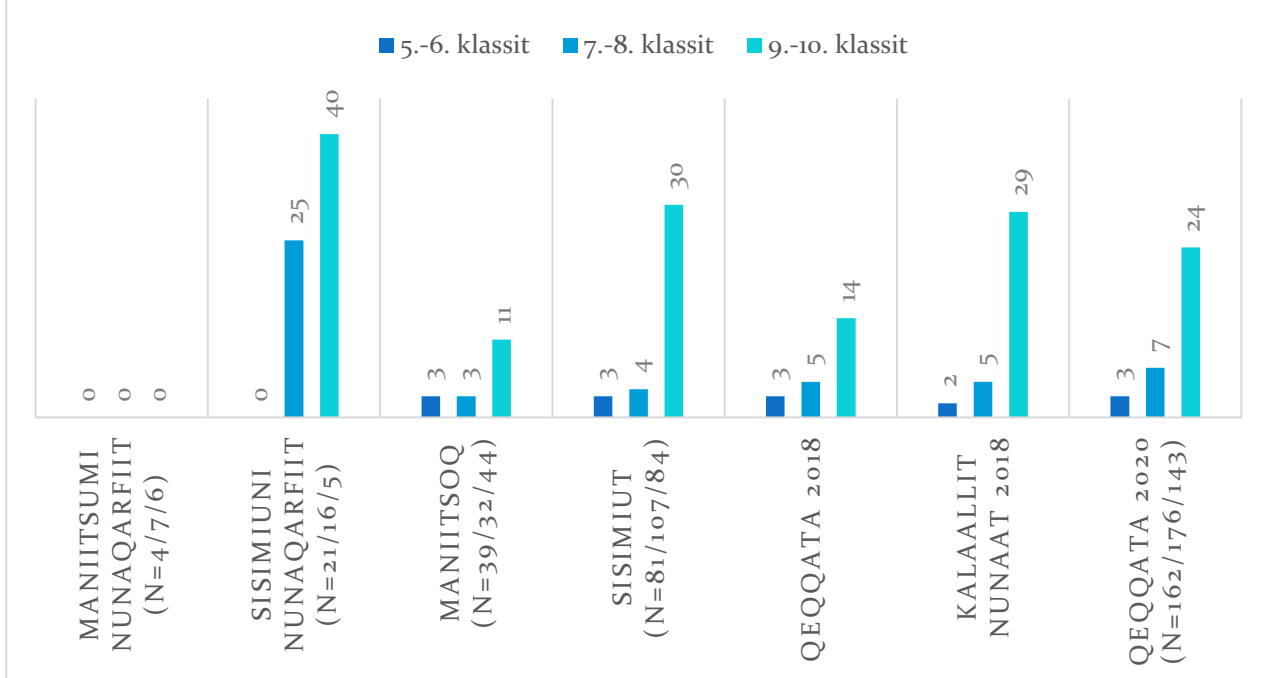
7.-8.klassimi atuartut quliugaangata ataaseq, aamma 9.-10. klassimi atuartut quliugaangata pingasut pujortartarput – suli

Pujortartartut amerlassusiat 2018-imiit allangorsimangilaq, aammalu ukioqqortusiartorneq malillugu annertuumik qaffakkiartortarluni. Nunaqarfinni atuartut angajullit akornanni pujortartartut illoqarfinnut sanilliullugit ikinnerorpasipput, kisianni arlallit 7.-8.-klassimi atuartuunerminnili pujortartaleqqaartarsimarpassillutik. Nunaqarfinnili atuartut amerlanngitsunnguit kisitsisit katinnerannik allangortitsinngillat, tassa 7.-8. klassimi atuartut 10%-iisa missaanniittut aamma 9.-10. klassimi atuartut 30%-ii pujortartarlutik.

Aalakoornartoq

Atuartut aperineqarput *”Ima imigassartortiginikuuit allaat aalakuulerlutit?”*. Akissutissat tallimat periarfissaapput. Kommunip illoqarfiini nunaqarfiinilu 2020-mi atuartut aalakoorsimasut amerlassusiat atuaqatigiiaanut agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

AALAKOORLUTIK MISILIISIMASUT PROCENTINNGORLUGIT

Aalakoortartut amerlassutsimikkut assigiinngisitaartorujussuit

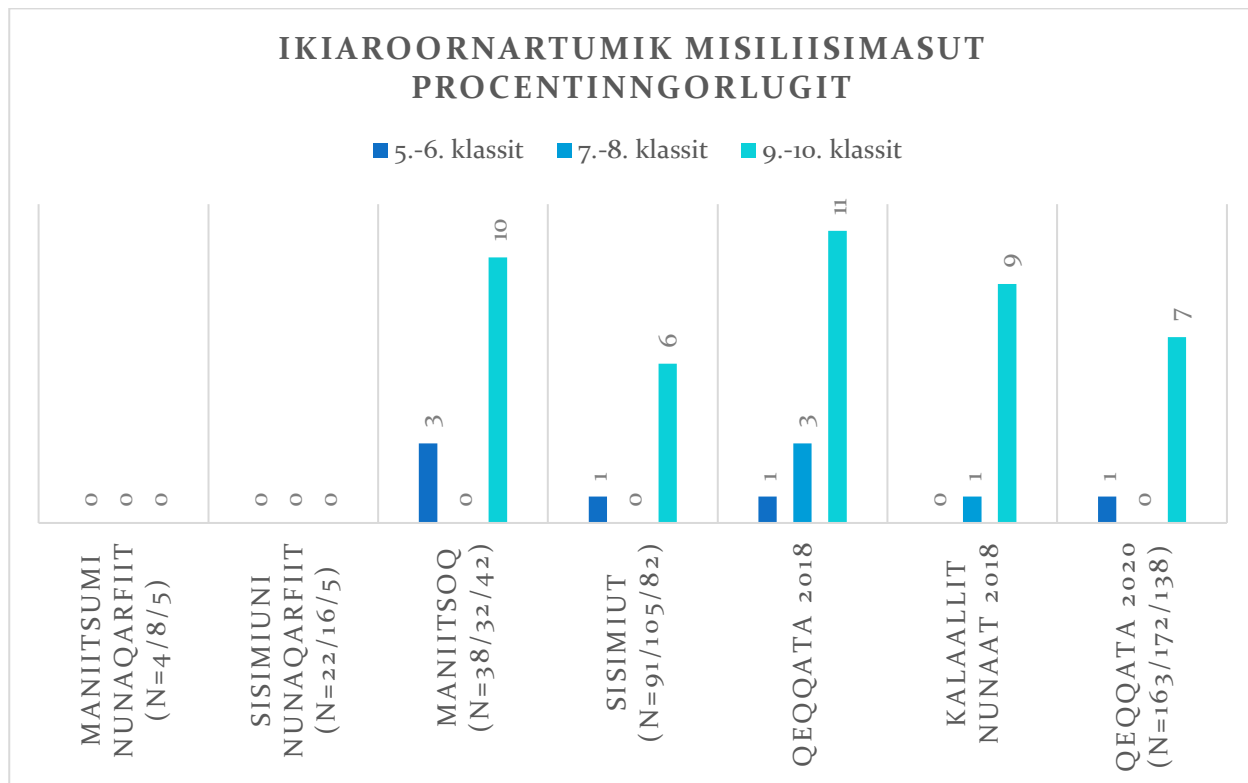
Atuartut aalakoortutik misiliisimasut allannguutini takusaqarfiupput. Atuartut angajullit sisamaat aalakoorsimalluni akissuteqarpoq, tamannalu kommunip iluani 2018-imut sanilliullugu annertuumik qaffariaataavoq. Qeqqata Kommunianili atuartut aalakoortutik misiliisimasut amerlassusiat nuna tamakkerlugu kisitsisit agguaqatigiissinnerannit appasinnerungaatsiarpoq. Nunaqarfinni takusat assigiinngisitaarput. Maniitsup nunaqarfiini atuartut aalakoortutik misiliisimasut amerlanngitsut Sisimiut nunaqarfiini amerlanerujussuupput. Matumani eqqaamaneqassaaq Sisimiut nunaqarfiinut naatsorsuinerni Kangerlussuarmi atuartut annertunerusumik pineqarmata.

Ikiaroorartooq

Inuusuttut ikiaroorartumik misiliisimasut amerlanersaat amerlanngitsoriarlutik aamma alapernaasernerullutik taamaalorsimapput. Amerlanngitsulli ikiaroorartumik atuinermunik ingerlatitsiinnarput. Inuusuttut arlalialunnguit aalajangersimasumik annertuumik atuisut nuna tamakkerlugu 2018-imi amerlanngitsunnguusutut isikkoqarput. Qarasaq 20-t missaanni ukioqarnermi aatsaat inerivillaarsimasarpoq, taamaattumik ikiaroorartumik siusissukkat atuilernerq ilikkarniarnermut ilungersunartumik kingunipiloqarsinnaavoq.

Tamatuma saniatigut ikiaroorartumik atuineq tarnikkut nappaateqalernissamut, imaluunniit tarnikkut nappaateqalernissap siusissukkut aallartisarnissaanut attuumassuteqarpoq.

Kommunip illoqarfiini nunaqarfiinilu atuartut ikiaroorartumik misiliisimasut amerlassusiat atuaqatigiiaanun agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

Ikiaroorartumik misiliisimasut ukiunut siuliinut sanilliullugu ikinnerulaarput

Ukioqqortusiartorneq malillugu pujortartartut amerliartortarnerat assigalugu aamma ikiaroorartumik misiliisimaneq ukiunut annertuumik attuumassuteqarpoq.

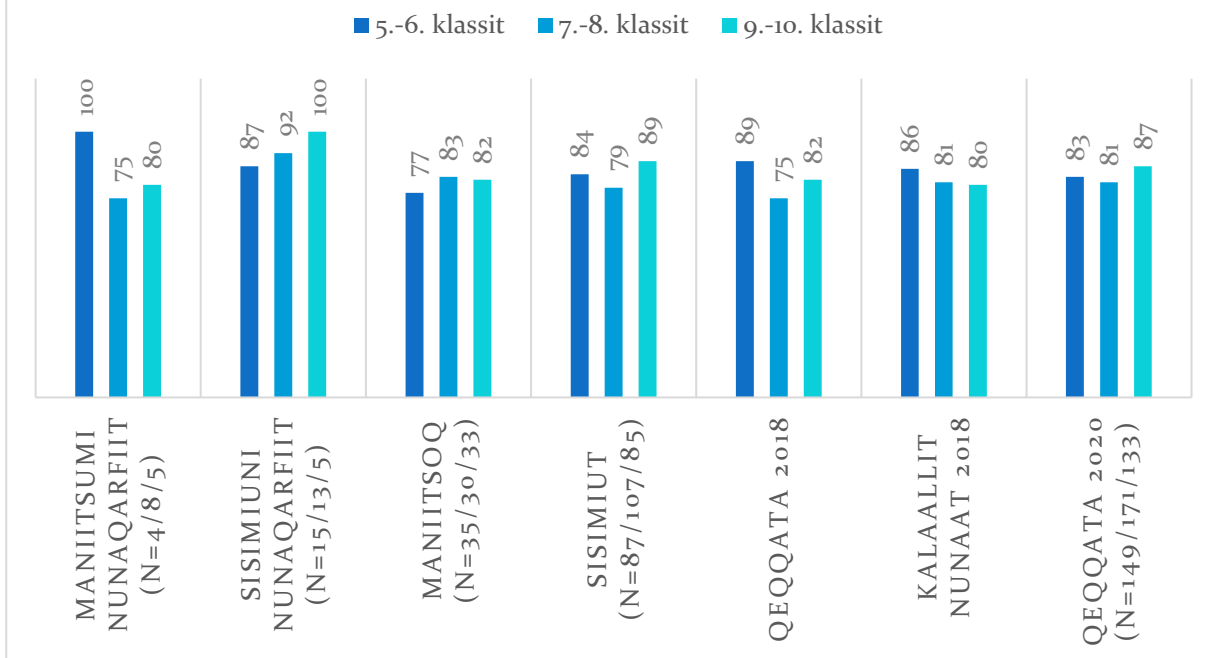
Siusinnerusuklut misissuisarnernut sanilliullugu 2020-mi amerlassutsit tamakkiisumik isigalugit ikinnerusutut isikkoqarput, maannakkullu nuna tamakkerlugu 2018-imi kisitsisit agguaqatigiissinneqarnerannit appasinnerullutik. Nunaqarfinni atuartut akornanni ikiaroorartooq atugaasutut isikkoqanngilaq.

Peqqissutsimik nammineq naliliineq

Peqqissutsimik nammineq naliliineq pitsaasoq ataasiakkat peqqissusiannut atugarissaarnerannullu uuttuutaavoq uppersaatissaqarluartoq. Inuup nammineq peqqissutsiminik naliliinera, aamma atugarissaarnerq eqqarsaatigalugu assigiinngitsorpassuarnik takutitsisoq, qaninnerusoq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugu tutsuiginartumik uuttuutaasoq takuneqarsimavoq. Taamaattumik uuttuut taanna misissuinerni amerlasuuni ilanngunneqartarpoq, inuiaqatigiit akornanni nalinginnaasumik peqqissuseq malittarinialugu. Akerlianik peqqissutsimik pitsaanngitsumik nammineq naliliineq nappaateqarnermut atugarliornermullu takussutissaasinnaavoq. Piffissaq qaninnerusoq eqqarsaatigalugu tamanna pitsaanngitsumik kinguneqarsinnaavoq, atuannngitsuukulanerunermik kinguneqarsinnaalluni, taamalu atuarnermut malinnaaniarneq ajornakusuulerluni. Piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu peqqissuseq pitsaanngitsaq inersimasunngornermut attanneqalersinnaavoq. Taamaattumik atuartut qassit atugarissaartutut, aamma peqqissutut imminnut misigisimanersut malinnaaffigissallugit pingaaruteqarpoq.

Atuartut peqqissutsiminnik namminneq naliliipput, apeqqtut una aallavigalugu: *"Peqqissutsit qanoq ittoq isumaqarpit?"*. Kommuni illoqarfiini nunaqarfiinilu atuartut peqqissutsiminnik "ajunngilaq"-mik imaluunniit "pitsaalluinnarpoq"-mik naliliisut amerlassusiat atuaqatigiiaanut agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

PEQQISSUTSIP PITSAASUUNERANIK NAMMINEQ NALILIINEQ PROCENTINNGORLUGU

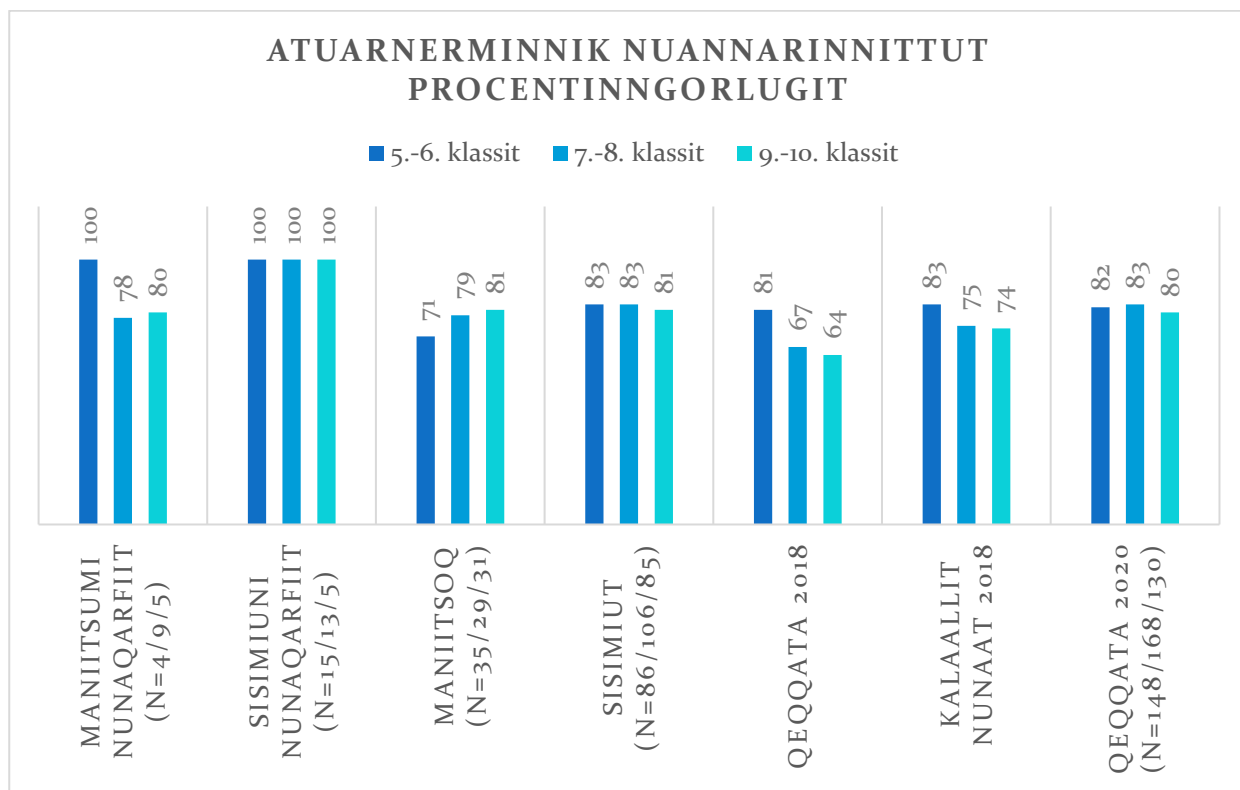
Kommunimi atuartut akornanni pitsaasumik peqqissuseqartutut imminnut nalilertut amerlassutsimikkut allanngunngillat

Atuartut amerlanerit peqqissusertik ukioqqortusiartornerminni ajorsiertortoq nalilerajuttarpaat, taamaalillutik angajullerni atuartut nalinginnaasumik, atuartunut nukarlernut sanilliullutik, peqqissusertik ajornerusoq nalilertarlugu. Inerniliussat matumani takutippaat Qeqqata Kommuniani atuartut amerlangaatsiartut, atuaqatigijiaat akornanni assigiinngissuteqarpallaanngitsumik, peqqissutsiminnik pitsaalluinnartumik imaluunniit ajunngitsumik namminneq naliliisut. Kommunip iluani najugaqarfiit akornanni aamma assigiinngiissuteqarpasinnilaq.

Atuarfimmi ingerlalluarneq

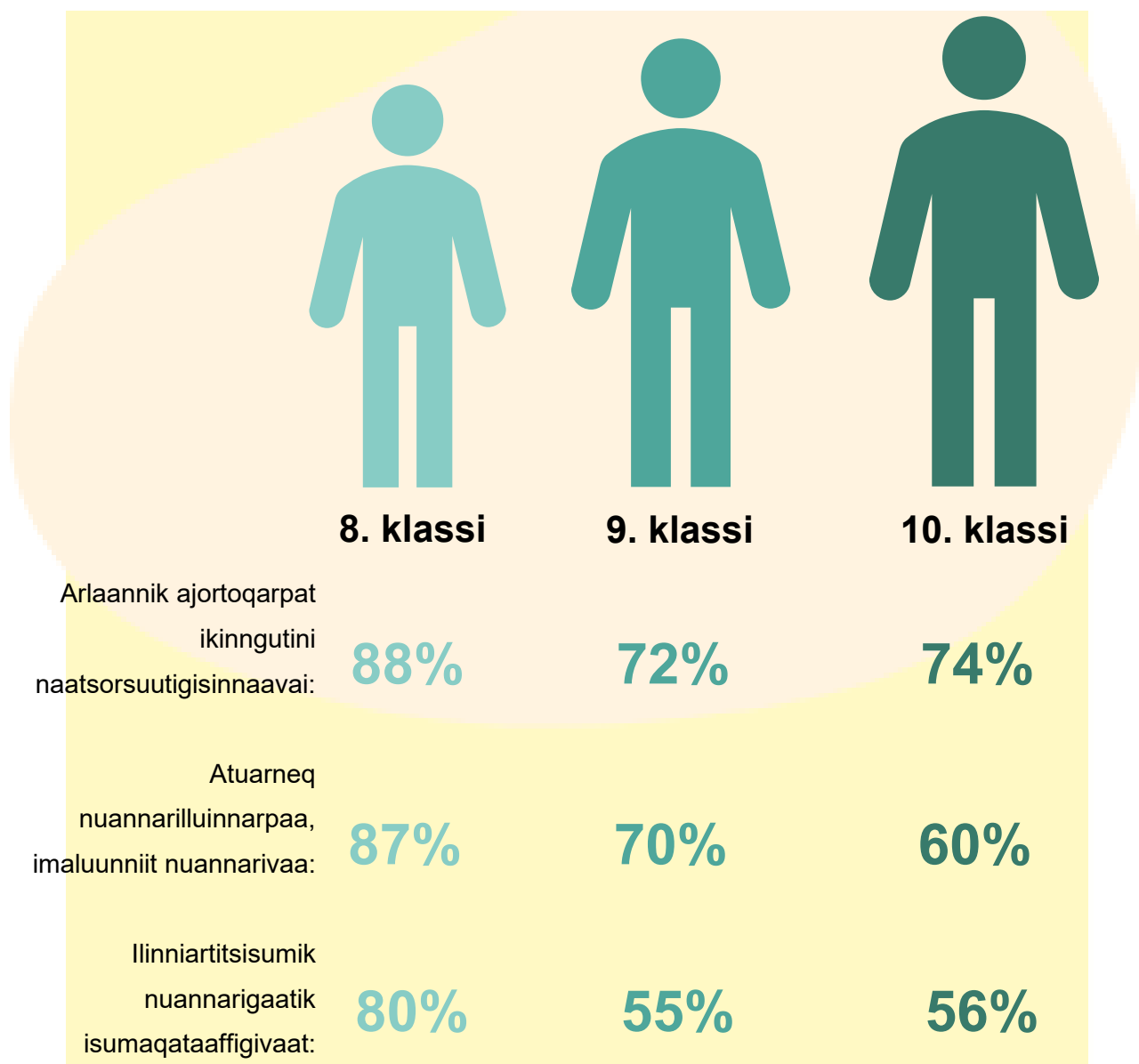
Atuarfik atuartut suliffigivaat, ullut tamaasa nalunaaquttap akunnerpassui najortarlugu. Aamma amerlanertigut ikinngutit tassaniittarput. Taamaattumik meeqqat inuussuttullu atugarissaarnissaannut atuarfik pingaarutilimmik aallaaviusarpoq. Atuarfimmi ingerlalluarneq pillugu uuttuinnermi ima aperisoqarpoq, *"Atuarfik maannakkut qanoq isumaqarfigaajuk?"*, atuartullu atuarnertik pillugu "nuannarivara"-mik imaluunniit "nuannarisorujussuara"-mik akisut kommunip illoqarfiini nunaqarfiinilu atuaqatigijiaanut

agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami ataaniittumi sanilliunneqarlutik takutinneqarput.

Atuartut siusinnerusumut sanilliullugu 2020-mi atuarfimmi ingerlalluarnernerarput

Atuarfimmi ingerlalluarneq atuaqatigiiaat qullariartortillugit appariaateqakkajuttarpoq, atuarfiup piumasaqataai annertusiartortarmata, taamalu meeqqat atuarfianni atuarunnaarnissaq qanilliarortarluni. Atuartunut nukarlernut sanilliullugu atuartuni angajullerni atuarnerminnik nuannarinnittut imaluunniit nuannarinnittorujussuit ikinnerulaartaraluartut atuaqatigiiaat akornanni assigiinngissutit annikitsuararsuupput.

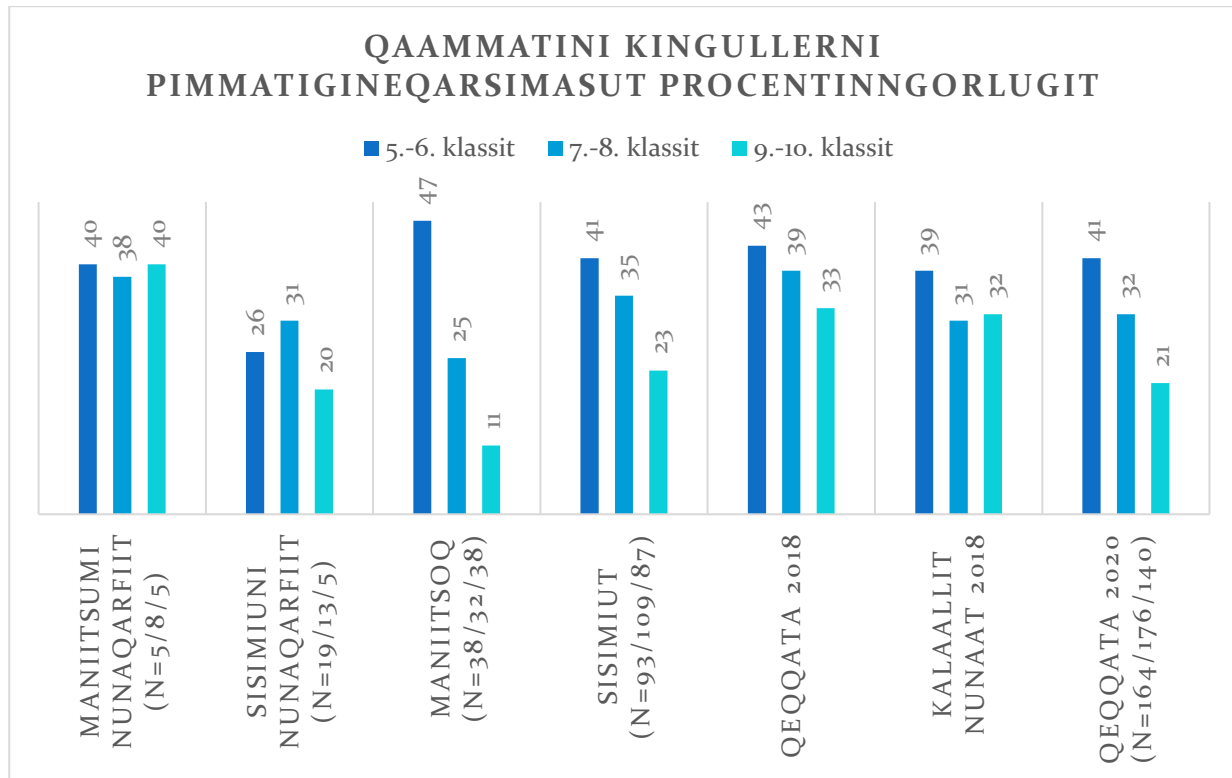

Takussutissiaq 2 HBSC Greenland 2020. Qeqqata Kommunia tamakkerlugu kisitsisit.

Pimmatiginnittarneq

Atuarfimmi pimmatiginnittarneq atugarliulernissamut aamma peqqissutsip pitsaanginneranik imminut nalilernissamut aarlerinaataavoq annertoq. Pimmatiginnittarneq ima apeqquteqarnikkut uuttorneqarpoq: *"Atuarfimmi qaammatini kingullerni qanoq akulikitsigisumik ikkatigitinnikuuit?"* Akissutissat tallimat periarfissaapput, atuartup pimmatigineqarsimannginneraniit sapaatit akunneri tamaasa pisartunut tungallutik. Kommunip illoqarfiini nunaqarfiinilu atuartut qaammatit kingullit ingerlaneranni

qanorluunniit pimmatigineqarsimanermik misigisaqarsimasut amerlassusiat atuaqatigiiaanut agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

Pimmatiginnittarnerup pisarnera annertuumik assigiingissutilik, suli akulikitsumik pisarluni

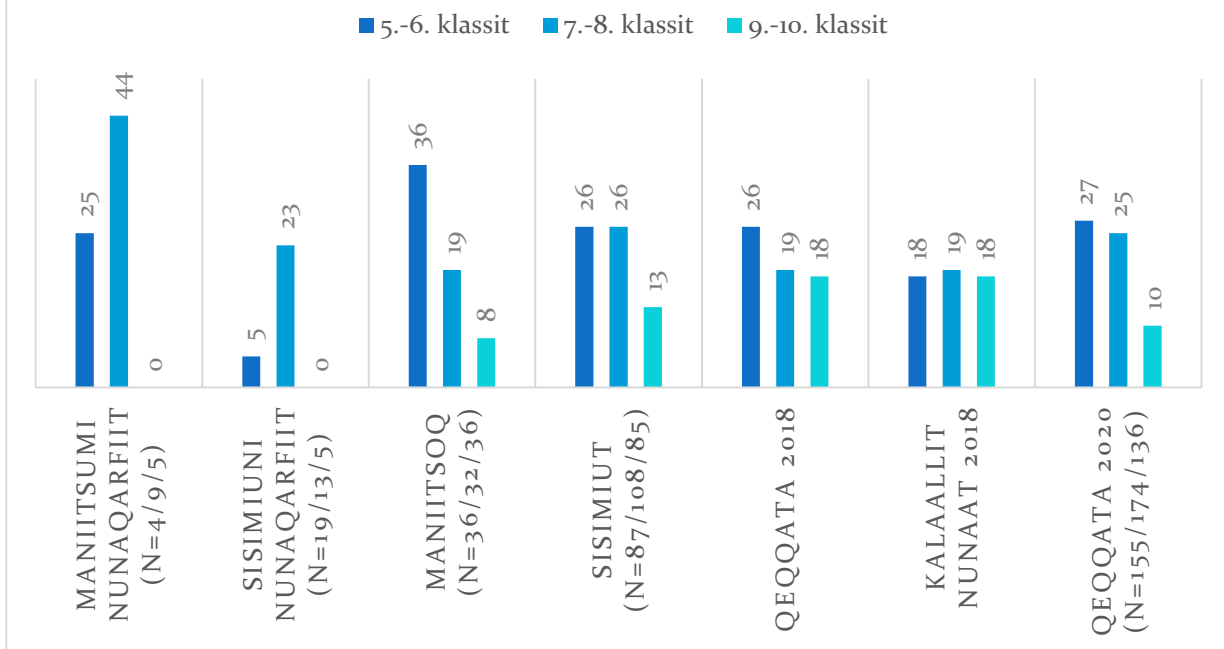
Atuartuni nukarlerni tallimaniit marluk, aamma 7.-8.klassimi atuartut pingajuat aamma atuartuni angajullerni tallimaniit ataaseq qaammatini kingullerni arlariinni pimmatigineqarsimapput. Tassa imaappoq, pingaartumik atuartut nukarliit akornanni, misissuinissaq qaammatinik arlariinnik sioqqullugu pimmatigineqarsimallutik akissuteqarput. Pimmatiginnittarnerup pisarnera najukkat akornanni assigiingisitaartoq paasissutissat takutippaat. Maniitsup illoqarfiani atuaqatigiiaat akornanni assigiingissut ersarilluinnarpoq, pingaartumik atuartut nukarliit pimmatigineqartarlutik. Maniitsup nunaqarfiini atuaqatigiiaat akornanni assigiingitsoqanngingajalluinnarpoq. Sisimiuni

atuaqatigiiaat akornanni assigiinngissut Maniitsumut sanilliullugu annikinneruvoq, akerlianilli Sisimiut nunaqarfiini atuaqatigiiaat akornanni assigiinngissutit annikinnerullutik.

Attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq

Atuartut akornanni pimmatiginnittarneq ullumikkut aamma attaveqaqatigiittarfippassuartigut pisarpoq, atuartut oqarasuaataat aamma nittartakkatigut inuit attaveqaqatigiittarfii atorlugit. Pimmatiginneriaaseq taanna cybermobningimik taaneqartarpoq. Attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq misissuinermi ima aperinikkut misissuiffigineqarpoq: *"Qanoq akulikitsigisumik ima pimmatigineqartarpi?"* Itisiilluni nassuiaatit marluk periarfissaallutik: *"Uannik illaruaatiginnittumik nalunaarutinik, e-mailinik, sms-inik nassitsisoqarpoq imaluunniit nittartakkamik pilersitsipput"*; imaluunniit: *"Akuersiseqqaarnanga kusananngitsunik assilineqarpunga, internettimullu ilineqarlutik"*. Akissutissatut periarfissat tallimat pimmatiginnittarneq pillugu qulaani apeqqutigineqartut assigivai. Kommunip illoqarfiini nunaqarfiinilu atuartut qaammatit kingulliit ingerlaneranni attaveqaatitigut pimmatigineqarsimasut amerlassusiat atuaqatigiiaanut agguataarlugit, kiisalu kommunimi aamma nuna tamakkerlugu 2018-imi aamma Qeqqata Kommuniani 2020-mi amerlassutsit katinnerat takussutissiami takutinneqarput.

QAAMMATINI KINGULLERNI ATTAVEQAATITIGUT PIMMATIGINEQARSIMASUT PROCENTINNGORLUGIT

Atuartut nukarliit akornanni attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq annertunerulersoq

Atuartunit sisamaniit ataaseq qaammatit kingullit arlariit ingerlaneranni attaveqaatitigut pimmatigineqarsimavoq, 2018-imiit qaffariaat annertooujussuulluni. Illoqarfiit nunaqarfillu akornanni assigiinngissuteqarpassippoq, peqataasulli amerlannginnerat pissutigalugu nangaanartoqarsinnaalluni. Maniitsumi atuaqatigiiaat akornanni assigiinngissut annertungaatsiartooq Sisimiuni atuartut angajullit eqqaassanngikkaanni assigiinngitsoqanngilaq, atuaqatigiiaat tamarmik akornanni, aamma 2018-imut sanilliullugu annikitsuararsuulluni. Kommuni tamaat isigalugu attaveqaatitigut pimmatiginnittarneq pimmatiginnittarnertulli takutitsivoq, tassa atuartut nukarliit atuartunut angajullernut sanilliullugu amerlanerusut qaammatit kingullit arlariit ingerlaneranni pimmatigineqarsimallutik akissuteqarmata.

4. Aarlerinaatinut pissutaasut aamma illersuutinut pissutaasut

Inuusuttut atugarissaarnissaannik siuarsaanermi, aamma aanngajaarniutininik atuilernissap pitsaaliornissaanut, aarlerinaatit- aamma illersuutit pissutaannut siunnerfilimmik nunat tamalaat akornanni aamma Islandimi suliniutininik suliaqarneq Qeqqata Kommuniata Qeqqata-modelimik ineriartortitsinermini isumassarsiorfigivai. Tassuunakkut inuusuttut peqqissumik aamma peqataatitsiffiulluni ataatsimoorfiusumik periarfissaqarnissaasa pitsanngorsarnissaat kommunip suliariniarpaa. Atuarfimmi, sunngiffimmi, ilaqutariittut inuunermi aamma nunaqqatigiit akornanni. Eqqarsaatigineqartoq tassaavoq akuliuffiginninnernik siunnerfilinnik ineriartortitsinikkut, assersuutigalugu aanngajaarniutininik atuilernissamut aarlerinaatit ikilisarneqarnissaannik aamma illersuutit pitsanngorsarneqarnissaannik siunertalimmik, atuneq annikillisinneqarsinnaasoq, imaluunniit atuisunngornissaq pinngitsoortinneqarsinnaasoq.

Islandimi misilittakkat, kommunimit pingaartumik isumassarsiffigineqartut, angajoqqaanit tapersorneqarnermik pingaarnertut samminniffiusimapput. Tassunga ilanngullugu atuartut angajoqqaaminnut attuumassuteqarnerat, aamma ilaqutariinni malittarisassat, ass. piffissat angerlartarfissat, kiisalu sunngiffimmi sammisassaqartitsinernut peqataanerit. Taamaattumik pissutsit taakku matumani misissorneqarput.

Ilaqutariit aningaasaqarnerat atuartut aamma ilaqutariit atugarissaarnerannut aamma pingaaruteqarmat immikkoortoq una inooqataanikkut pissutsinik nassuiaatitaqarpoq, kommunimi inooqataanikkut pissutsit aamma aanngajaarniutininik atuinerup ataqatigiinnerisa nassuiarneqarnissaannut atorineqarsinnaasussanngorlugu.

Nunarsuaq tamakkerlugu peqqinnissakkut suliniaqatigiiffik WHO naapertorlugu piitsuuneq meeqqat peqqissuunissaannut annerpaamik aarlerinaataavoq, aamma inuiaqatigiit iluanni peqqissutsikkut atugarissaarnikkullu assigiinnginneq inooqataanermi peqqinnikkut assigiinnginnermik taaneqartarluni. Misissuinerne amerlasuuni isertitat imaluunniit ilinniarsimassuseq tunngavigalugit inooqataanermi inissisimaffik uuttorneqartarpoq, kisianni HBSC misissuinerne ukiorpassuannngortuni uuttuutit allat atorineqartarput, tassunga ilanngullugit qanoq pigissaartiginerup nammineq naliiffiginera, imaluunniit

ilaqutariit qaammatip naajartornerani allanit qanoq ikiorneqartigisarnersut. Kommunimi tamarmi atugarissaarnermut peqqissutsimullu uuttuutit arlallit, aammali isumalluutit annikinnerat paasissutissatut assiliartaliussami takussutissiami 3-mi takutinneqarput.

Takussutissiaq 3 HBSC Greenland 2020. Qeqqata Kommunია tamakkerlugu kisitsisit.

Angerlarsimaffimmi nerisassanik amigaateqarneq pissutigalugu meeqqat kaallutik innartartut imaluunniit atuariartortartut amerlassusiat 2002-miilli HBSC Greenlandip misissortarpai. Angerlarsimaffimmi isumalluutit annikinnerat, aammali ilaquaarinni aningaasatit sumut atussanerlugit toqqarneqartarnersut apeqqutip taassuma takutippai. Inooqataanermi inissisimaffinnut uuttuutit taakku peqqinnissakkut pissusilersuutitut aamma atugarissaarnermut attuumassuteqartut siusinnerusukkut takuneqarnikummat

immikkoortumi uani, aamma nalunaarusiami, ilanngunneqarput, 2020-mi Qeqqata Kommuniani aangajaarniutinik atuinermi inooqataanikkut assigiinngissutit takutinnaarlugit.

Illersuutitut pissutaasut aamma aallerinaatitut pissutaasut tulliuuttumi taaneqartut immikkoortumi uani nassuiarneqarput:

- ✓ Piffissat angerlartarfiit
- ✓ Angajoqqaat tapersuinerat
- ✓ Sunngiffimmi sammisassat
- ✓ Kaalluni innartarneq/atuariartortarneq

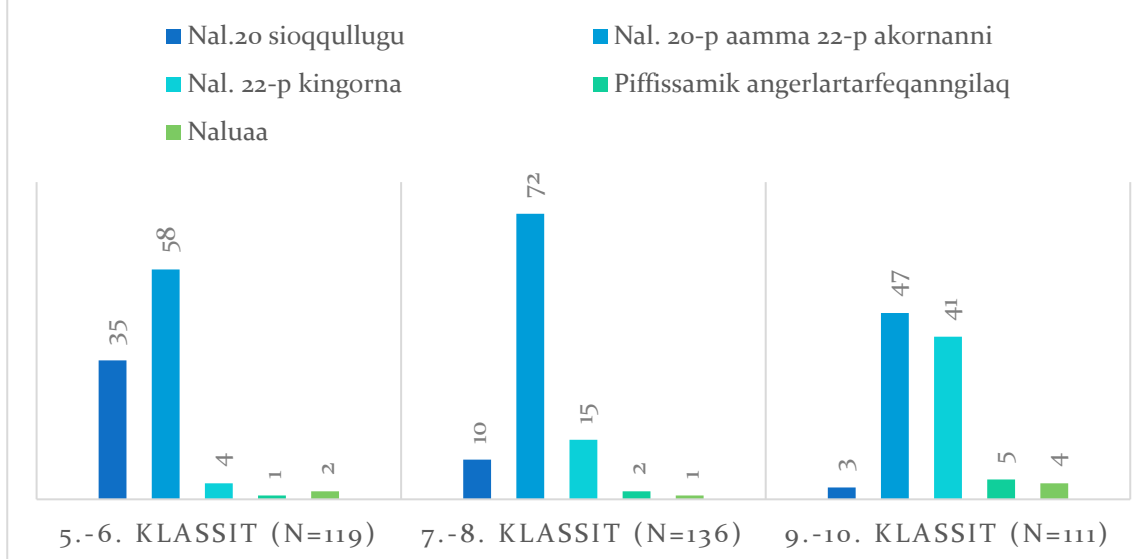
Kingorna immikkoortoq 5-imi takutinneqarpoq aangajaarniutinik atuneq, tassa pujortartarneq, aalakoortarneq aamma ikiaroonartumik atuneq illersuutitut pissutaasunut aamma aallerinaatitut pissutaasunut misissorneqartunut tunngatillugu qanoq agguataarsimanersut.

Apeqqutit ilaat, immikkoortumi uani kisitsisinut tunngaviusut, 2020-mi Qeqqata Kommuniani HBSC-misissuinermit tapertassatut immikkut ineriartortinneqarput. Apeqqutit ineriartortinneqarsimasut uuttuutiginiisaasa annertuumik nalorninartoqarnerat paasinarsimmat 2020-mi misissuinermit misilittakkat, kommunip siunissami atorusutaatut, apeqqutit ineriartorteqqinneqarnissaannut atorneqassapput.

Piffissat angerlartarfiit

Kommunimi inuusuttut aamma angajoqqaat akornanni piffissanut angerlartarfissanut malittarisassat kommunip paaserusussimavai. Taamaattumik atuartut qinnuigineqarput ulluinnarni, aamma ulloq atuangiffissaq sioqqullugu unnukkut qassinut angerlareersimassallutik nalunaarutigeqqullugu. Atuartut 443-it ulluinnarnut tunngatillugu akissuteqarput, aamma 384-it ulloq atuangiffissaq sioqqullugu akissuteqarlutik. Taakkunanga arlalippassuit paasiuminaatsunik allassimapput, taamaattumik kisitsisit nalorninartoqalaarput. Takussutissiamili takutinneqarput piffissanut pingasunut agguataakkat, misissuinermit Qeqqata Kommuniata isumassarsiffigisaani atorneqartut. Piffissat angerlartarfiit kommuni tamakkerlugu atuaqatigiiaanut agguataarlugit takutinneqarpoq.

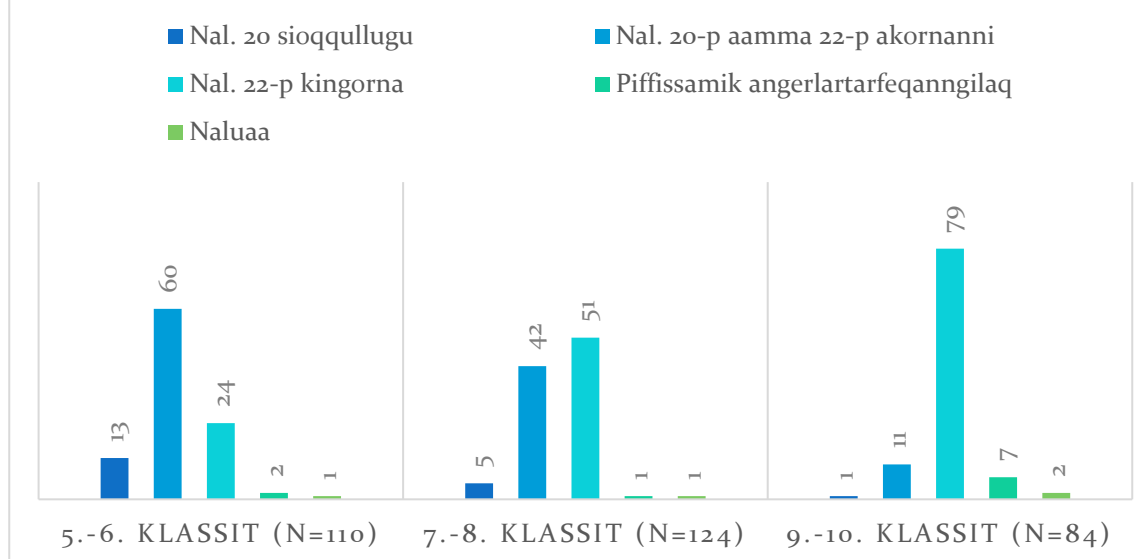
ATUARTUSSAATILLUNI PIFFISSAT ANGERLARTARFIIT PROCENTINNGORLUGIT

Atuartut amerlanerpaartaat piffissani aalajangersimasuni angerlartarfeqarput

Atuartut amerlanngitsunnguit piffissamik angerlartarfeqaratik akissuteqarput, imaluunniit piffissaq angerlarfissartik qassinuussasoq nalullugu. Taamaattumik 5.-10. klassimi atuartut amerlanersaat unnukkut qassinut angerlareersimanissaminnik angajoqqaaminnik isumaqatigiissuteqartut ilimanaateqarpoq. Atuartuni angajullerni 5%-it piffissamik angerlartarfeqaratik akissuteqarput. Atuartuni nukarlerni amerlanerpaat, 35 %-it, ullut atuarfissat sioqqullugit nal. 20 sioqqullugu angerlareersimasussaapput, atuartuni angajullerni 41 %-it ullut atuarfissat sioqqullugit nal. 22-p kingorna angerlareersimasussaallutik.

ATUARTUSSAATINNANI PIFFISSAT ANGERLARTARFIIT PROCENTINNGORLUGIT

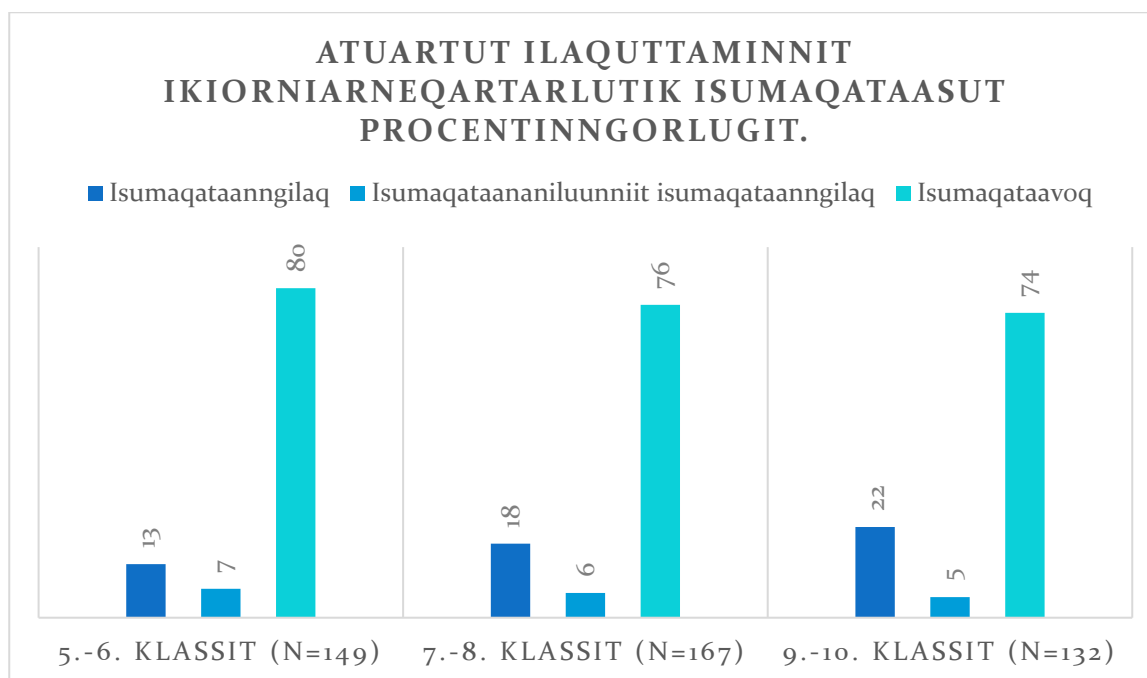

Atuartunut angajullernut atuartussaatiilluni atuartussaatinanni piffissat angerlartarfiit assigiinngisitaartorujussuit

Naatsorsuutigineqareersutut atuartut amerlanerit, ukiui apeqqutaatinnagit, aqagumut atuartussaatinatik sivilunerumik aneersinnaatitaapput. Takussutissiat imminnut sanilliukkanni 5.-6. klassimi atuartuni nukarlerni atuartut "taamaallaat" arfineq-pingajuat qanoq ililluni aqagumut atuartussaatinanni nal. 20 angerlareersimasussaanersaq takuneqarsinnaavoq. Atuartut angajullit akornanni aqagumut atuartussaatinanni nal. 20 angerlareersimasusaaqanngingajavippoq. Ukioqatigiiaani tamani aqagumut atuartussaatinanni sivilunerumik aneertoqarsinnaavoq, aamma atuartut tamangajalluinnarmik qassinut angerlareersimanissartik pillugu angajoqqaaminnik isumaqatigiissuteqarlutik akissuteqarput.

Angajoqqaat tapersuinerat

Kommunip Qeqqata-modelimik suliaqarnermini kommunimi atuartut angajooqqaallu akornanni atassuteqarnerup pingaarutaata samminissaa pingaartippaa. Takussutissiami takutinneqarpoq, atuartut qassit isumaqataanerlutik (*isumaqataalluinnarpunga, isumaqataasorujussuuvunga aamma isumaqataavunga*) imaluunniit isumaqataannginnerlutik (*isumaqataanngilluinnarpunga, isumaqataanngitsorujussuuvunga aamma isumaqataanngilanga*) imaluunniit isumaqataallutilluunniit isumaqataannginnerlutik akissuteqarsimanersut, uunga: "Angajoqqaama sapinngisartik tamaat ikiorniartarpaannga." Takussutissiami takutinneqarpoq atuartut ilaquttamik sapinngisartik tamaat ikiorniaraatik akissuteqartut amerlassusiat, atuaqatigiiaanut agguataarlugit.

Atuartut sisamaagaangata pingasut ilaquttamik ikiorniartaraatsik isumaqataaffigivaat

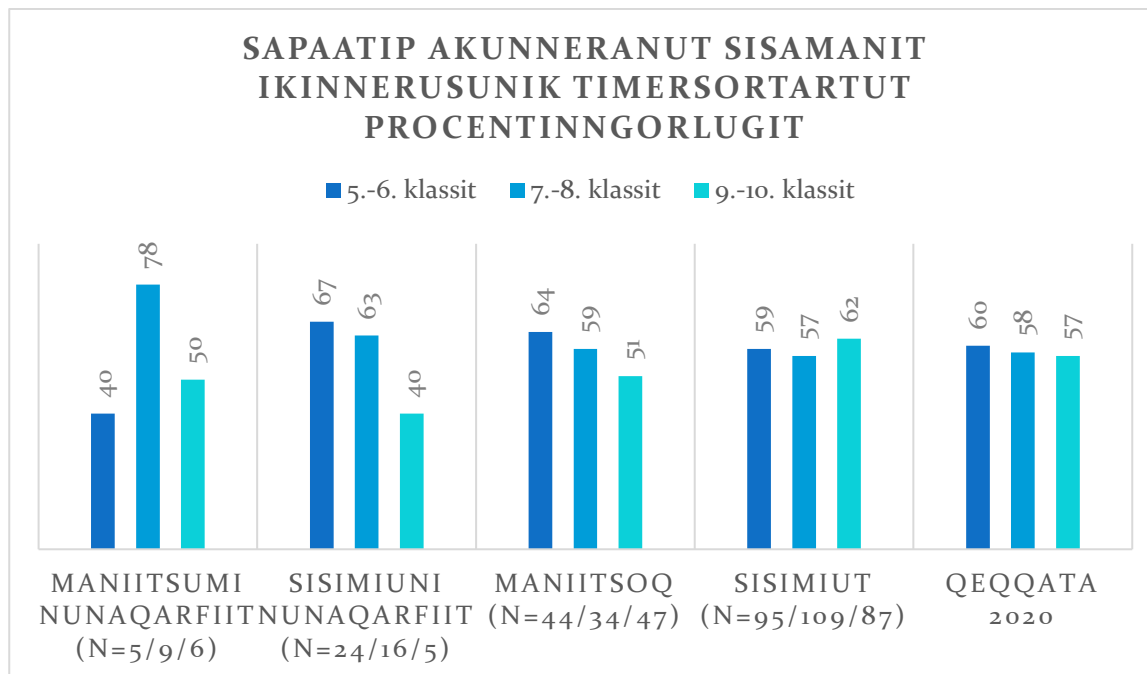
Angajoqqaanit ikiorneqarneq pillugu apeqqut tunngavigalugu angajoqqaanit tapersorneqarneq atuaqatigiiaat qaffakkiartorneranni annikilleriaateqalaartoq takuneqarsinnaavoq. Tamanna angajoqqaani allanngortoqarneranik pissuteqarsinnaavoq, assersuutigalugu meeqqanut nukarlernut sanilliullugu angajullit peqatiginerat aamma oqaloqatigisarnert annikinnerulersimasoq. Aamma atuartut namminneq ukioqqortusiartornermini ilaquttaminnut taarsiullugu ikinngutiminnut kammalaatiminnullu tapersortissarsioralersimanerannik pissuteqarsinnaavoq. Atuartuni nukarlerni atuartunit

qulinit arfineq-pingasut ilaquuttaminnit ikiorluarniarneqartarlutik misigisarpaat, atuartunut angajullernut quliugaanga arfineq-marlunnit amerlanerulaartunut tamanna atualluni.

Sunnigiffimmi sammisassat

Kommunimi inuusuttut atuareernermik kingorna sulerisarnersut kommunip paasisaqarfiginerorusuppaa, aamma HBSC Greenlandip misissuinerit tamaasa atuartut sapaatip akunneranut qasseriarlutik kiagunnermik kingunilimmik (minutsinit 60-init sivisunerusumik) timimmik aalatitsisarnersut paasiniaaffigisarpai.

Takussutissiami takutinneqarpoq, atuartut sapaatip akunneranut sisamanit ikinnerusunik timersortartut amerlassusiat. Taamaalilluni amerlassutsit takutinneqartut 100-init ilanngaatigalugu takuneqarsinnaavoq atuartut qassit sapaatip akunneranut sisamariarlutik, amerlanerusunilluunniit timiminnik aalatitsisarnersut. Sapaatip akunneranut sisamariarluni imaluunniit amerlanerusunik timersortarnermi nuna tamakkerlugu inassuteqaat anguneqariartuaarpoq, tassalu meeqqat inuusuttullu ullormut nalunaaquuttap akunnera ataaseq timiminnik aalatitsisassasut.

Atuartut 40%-it missaanniittut timimik aalatitsinissamut innersuussutinik eqqortitsipput

Takussutissiami takutinneqarpoq atuaqatigiiaat assigiinngitsut akornanni atuartut timiminnik aalatitsisartut assigiikannersumik inissisimasut, nunaqarfilli annikitsumik immikkooruteqarlutik. Meeqqat inuusuttullu ullormut sivikinnerpaamik nalunaaquttap akunnerani ataatsimi timiminnik aalatitsisarnissaat innersuussutaammat tamanna atuartut akornanni timimik aalatitsisarnerup annikippallaarneranik paasineqarsinnaavoq. Inerniliussarli allatut aamma paasineqarsinnaavoq, tassa akissutit klubbini peqatigiiffinnilu timersornernut tunngatinneqarlutik, immaqa tamanna atuartut ulluinnaanni inuunerannut akuuallaanngitsoq. Taamaattumik qularutiginagu oqaatigineqarsinnaanngilaq ulluinnaarminni nalinginnaasumik timiminnik qanoq aalatitsitigisarnerlutik akissuteqarfigisimagaat, immaqali klubbimi timersornermut peqataasarnerlutik akissuteqarfigisimasinnaallugu.

Qeqqata Kommunian tamatumunngarpiaq ilisimasanik katersuinissamut atuartunut apeqqutinik ineriartortitsinissamik sammisaqarpoq, aamma 2021-ip ukiaani paasissutissanik katersuinissaq tulleeq pitinnagu ineriartortitsinermik sulineq pingaarutilik maannakkut suliarineqarluni.

Inooqataanermi pissutsit aamma pigissaarneq

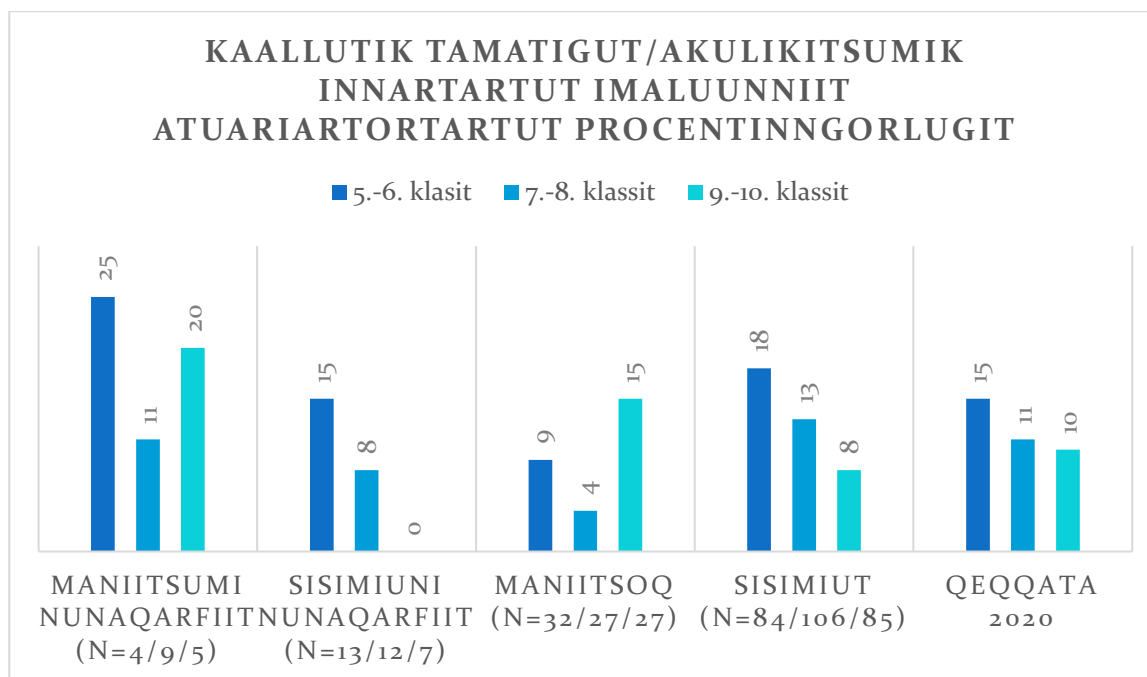
Oqaatigineqareersutut nalunaarusiornermi kissaatigineqarpoq atuartut akornanni aanngajaarniutinik atuineq, aarlerinaatinut pissutaasunut ilisimaneqarluartunut atatillugu, soorlu pigissaarnermut, takutinneqassasoq. Taamaattumik atuartut namminneq ilaqquttamik aningaasatigut killiffiat pillugu isiginninnerannut akissutaat ilaatinneqarput.

HBSC Greenlandimi pigissaarnermut siusinnerusukkut uuttuutitut atorneqartartoq tassaasimavoq atuartut ilaqquttatik qanoq pigissaartiginersut isumaqarfiginerlugu nalunaassagaat. Tassani akissutissat sisamat periarfissaralugit "pigissaartorujussuupput"-miit "pigissaanngilluinnarput"-mut akissutigisinnaallugit. HBSC-ip nalunaarusiani siusinnerusukkut tamanna inooqataanermut aningaasaqarnermullu killiffimmut uuttuutitut atortarsimavaa, kisianni paasissutissat atuaqatigiiaanut agguataarneqarnerisa takutippaat – qujanartumik – atuartut amerlanngitsut kisimik ilaqquttatik pigissaartuunngitsut akissutigisimagaat. Taamaalilluni Qeqqata Kommuniani atuartut ataatsimut isigalugit ilaqquttatik pigissaartutut isigimmatigit inerniliussat agguataarneqarnissaat pisariaqanngilaq.

Tassami paasissutissaq atuartunut agguataarlugu atorsinnaanngilarput, atuartut tamarluinnangajammik akissutaat assigiippata.

Inooqataanermut aningaasaqarnermullu assigiinngissut alla siusinnerusukkut HBSC Greenlandimi atorneqartarsimasoq tassaavoq apeqqummut uunga akissut: *"Inuusuttut ilaat amerlanertigut kaallutik atuariartortarput, imaluunniit innartarput angerlarsimaffimmi nerisassat naammattut pigineqannginnerat pissutigalugu. Qanoq akulikitsigisumik ilinnut tamanna pisarpa?"* Tassunga atuartut ima akissuteqarsinnaallutik "tamatigut", "akulikitsumik", "ilaatigut" aamma "pinngisaannarpoq". Apeqqut HBSC Greenlandip misissuisarnerani 2002-miilli ilaatinneqartarpoq, aamma ilaqutariinni meerartalinni nerisassaqaannginnerup aamma isumalluutit annikinnerisa sammineqalernerinut peqputaaqataalluni. Paasissutissat ilaatigut inuusutissat pillugit politikkimut nassuiaammut 2004-meersumut atorneqarput, aamma atuarfinni nerisaqartitsinissamik pisariaqartitsinerup sammineqalerneranut peqataalluni.

Atuartut "tamatigut"-mik imaluunniit "akulikitsumik" akisimasut amerlassusiisa katinnerat, aamma assersuussinnaajumallugit atuaqatigiiaanut aamma nunaqarfinnut/illoqarfinnut, kiisalu kommunimut tamarmut agguataarlugit takussutissiami takutinneqarput.

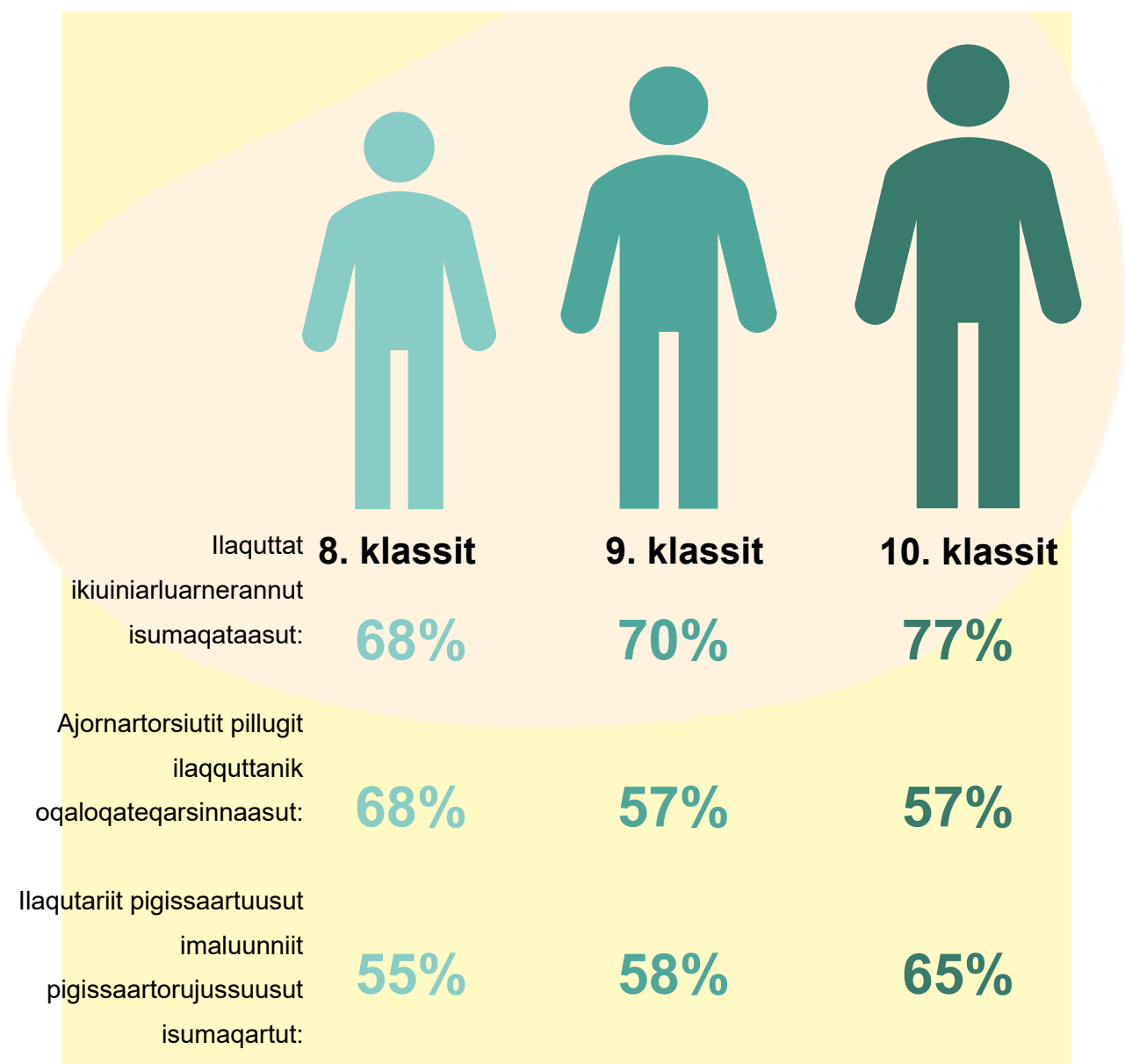

Atuartut amerlangaatsiartut kaallutik innartarput, imaluunniit atuariatortarput

Kommuni tamakkerlugu agguaqatigiissillugu atuartunit qulingiluanit ataaseq tamatigut imaluunniit akulikitsumik kaalluni innartarluni imaluunniit atuariatortarluni akissuteqarpoq. Piffissami 2010-miit 2018-imut nuna tamakkerlugu HBSC-misissuinerni amerlassutsit assigiinnangajappai. Ima paasisariaqarpoq, atuarfimmi ullo'qeqqasiortitsisarnerit inissaminiipput, aaqqiinerli atuartut kaallutik innartartartut imaluunniit atuariatortartut amerlassusiannut allannguisutut isikkoqanngitsoq. Atuartut kaallutik atuariatortartut ilassutitut ullaakkorsiorsinnaanerannik neqerooruteqarfiginerisigut immaqa ikiorserneqarsinnaapput.

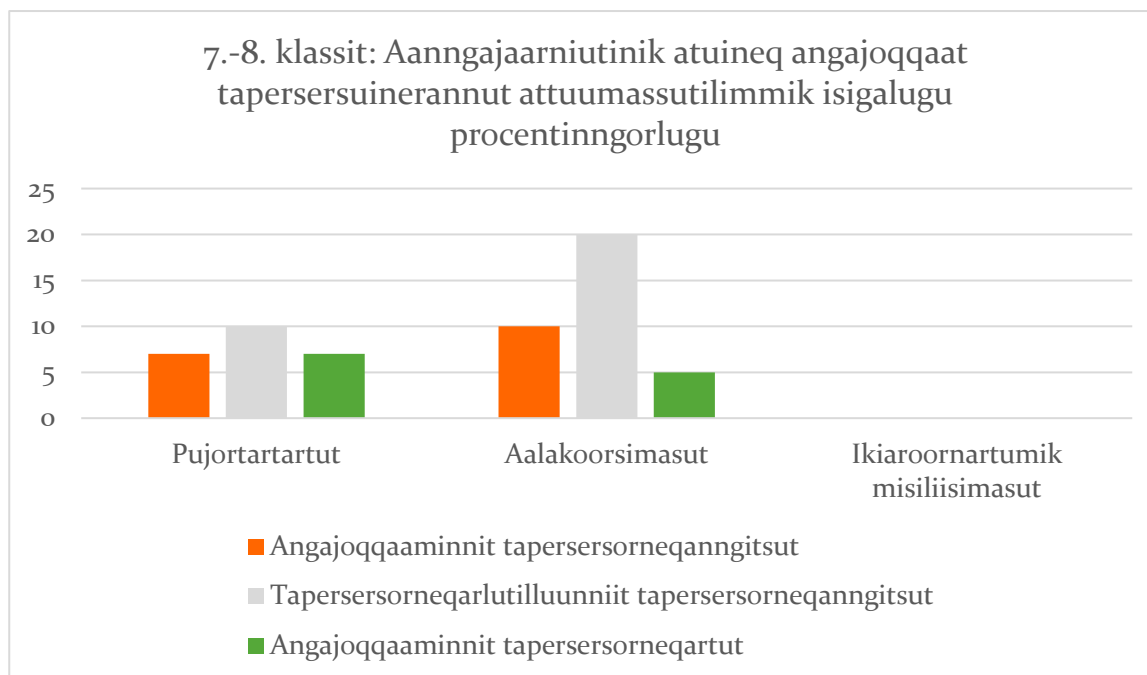
5. 5.-10. klassit akornanni aangajaarniutik atuinnermut atatillugu aarlerinaatinut pissutaasut aamma illersuutitut pissutaasut

Atuartut inuuneranni aangajaarniutit aamma pissutsit allat imminnut ataqatigiinnerat takutinniarlugu immikkoortumi uani aangajaarniutik atuineq angajoqqaat tapersersuinerannut (illersuutitut pissutaasut) aamma kaalluni innartarnermut/atuariartortarnermut (aarlerinaatinut pissutaasut) atatillugu sammineqarput. Taamaalilluni immikkoortumi takutinneqarpoq, aangajaarniutik atuineq pissutsinut allanut qanoq attuumassuteqarsinnaanersoq, kommunip peqqinnissakkut siuarsaalluni sulineranut ilanngunneqarnissaannik pingaaruteqartussamik.

Aanngajaarniutitik atuineq aamma angajoqqaanit tapersorsorneqarneq

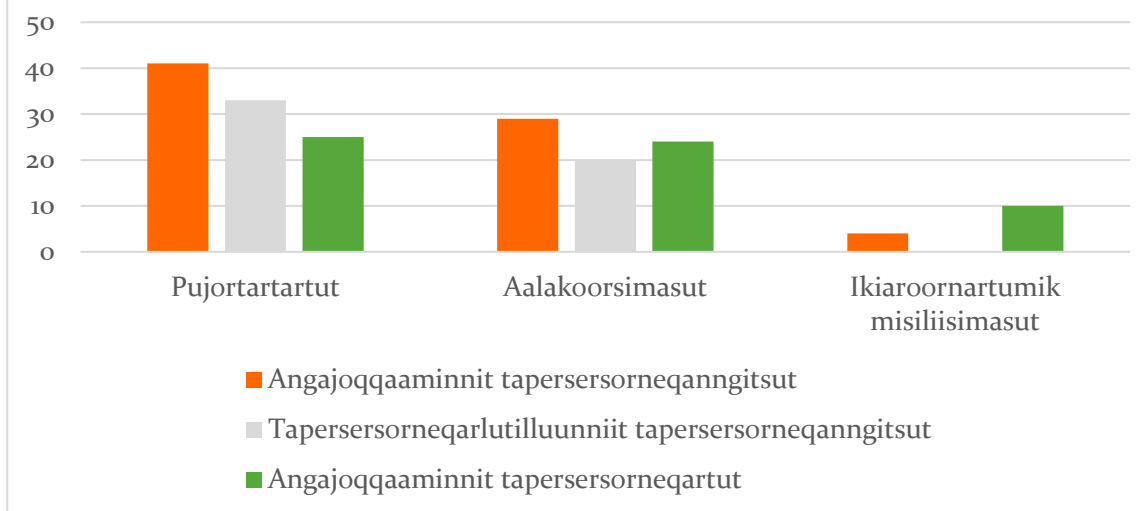
Matuma ataani takussutissiat marluk, atuartunit angajoqqaaminnit ikiorniarneqarlutik isumaqataasunit aamma isumaqataaangitsunit, aanngajaarniutitik atuineq qanoq nalunaarutigineqarsimanersoq, atuaqatigiiaanut agguataarlugit takutinneqarput. Kisitsisit 7.-8. klassinut aamma 9.-10. klassinut tunngasut kisimik takutinneqarput, 5.-6. klassini atuartut tamarluinnangajammik pujortarneq ajormata, aalakoornartumik imerneq ajormata imaluunniit ikiaroornartumik misiliisimangimmata.

7.- 8. klassit akornanni aanngajaarniutitik atuineq angajoqqaat tapersorsuinerannut attuumassuteqarnerisooq malunnaatilimmik takussutissaqanngilaq

7.-8. klassimi atuartut angajoqqaaminnit tapersorsorneqartut eqqarsaatigalugit pujortartarnerat assigiinngissuteqanngilaq. Aalakoornartumik atuinermut atatillugu annikitsumik assigiinngissuteqarpoq. Atuartut angajoqqaaminnit tapersorsorneqartutut misigisimangitsut akornanni 10%-it aalakoorsimallutik akissuteqarput. Angajoqqaaminnit tapersorsorneqartutut tapersorsorneqanngitsutulluunniit misigisimasut akornanni 20%-iullutik, aamma angajoqqaaminnit tapersorsorneqartutut misigisimasut akornanni taamaallaat 5%-it aalakoorsimasut. 7.-8. klassimi atuartut arlaannaalluunniit ikiaroornartumik misiliisimalluni akissuteqanngilaq.

9.-10. klassit: Aanngajaarniutininik atuineq angajoqqaat tapersersuinerannut attuumassutilimmik isigalugu procentinngorlugu

Atuartut angajoqqaaminnit tapersersorneqartut akornanni pujortartartut aamma aalakoorsimasut ikinnerusut

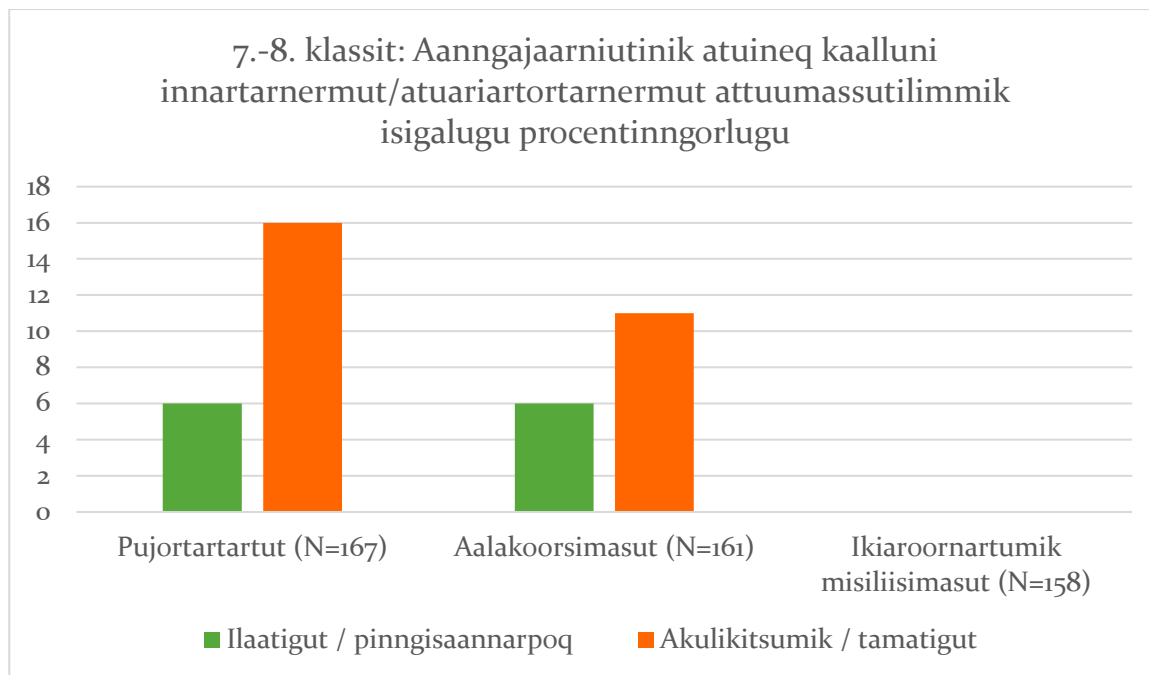
9.-10. klassimi atuartut angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut misigisimannngitsut akornanni 41%-it pujortartarlutik akissuteqarput, angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut misigisimallutik akissuteqartut akornanni 25%-it pujortartarlutik akissuteqartut. Tassa pujortartarnermut tunngatillugu pujortartartut amerlassusiat appariaateqarpoq, atuartut angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut imaluunniit tapersersorneqanngitsutut misigisimanerat apequtaalluni.

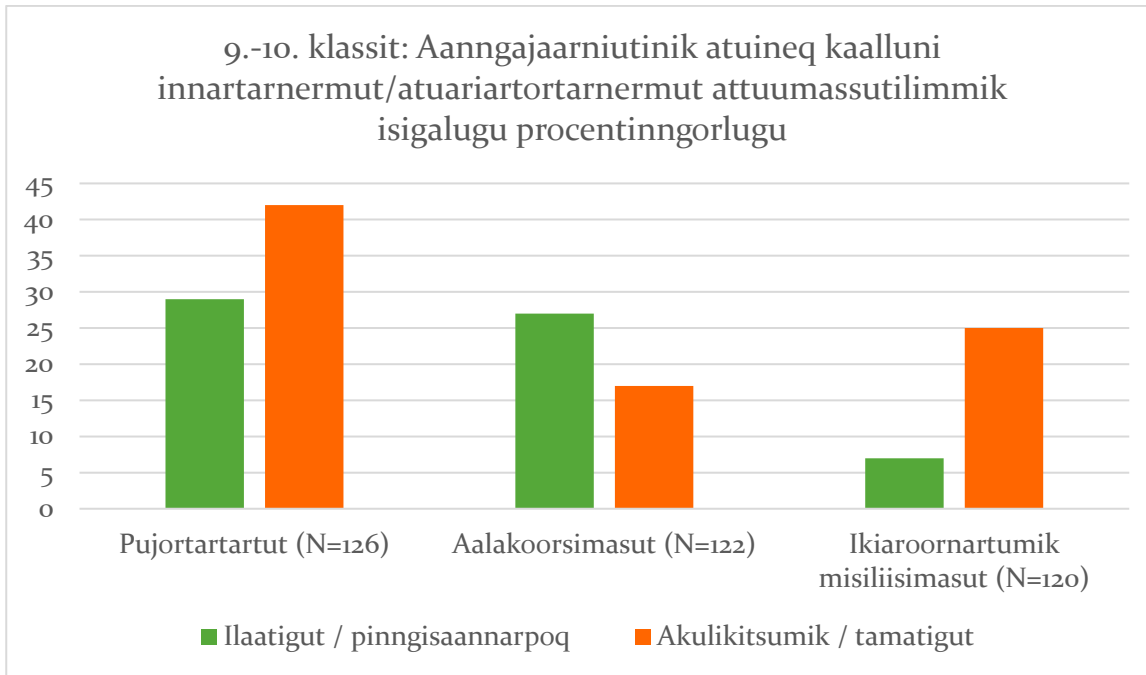
Aalakoornartumik atuineq isigissagaanni atuartut akornanni annertuumik assigiinngitsoqanngilaq. Matumani angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut misigisimannngitsut akornanni 29%-it aalakoorsimallutik akissuteqartut, aamma angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut misigisimasut akornanni 24%-iullutik. Tassa malunnaatilimmik assigiinngissuteqanngilaq. Ikiaroorartumut tunngatillugu ataqatigiinnerisa paarlattuanik takutitsisoqarpoq, tassa angajoqqaaminnit tapersersorneqanngitsutut misigisimasut akornanni 4%-it ikiaroorartumik misiliisimallutik akissuteqarput, angajoqqaaminnit tapersersorneqartutut misigisimasut akornanni 10%-iullutik. Ikiaroorartumut tunngatillugu

kisitsisit ikitsunnguuneri pissutigalugit annertuumik nalornissutissartaqarput, taamaattumik tamanna tunngavigalugu ikiaroorartoq aamma angajoqqaanit tapersorsorneqarneq pillugit naliliisoqarsinnaangilaq.

Aangajaarniutininik atuineq aamma kaalluni atuariartortarneq/innartarneq

Matuma ataani takussutissiani marlunni, atuartunit kaallutik innartarnerlutik imaluunniit atuariartortarnerlutik akissuteqarsimasunut atatillugu aangajaarniutininik atuineq qanoq nalunaarutigineqarsimanersoq, atuaqatigiiaanut agguataarlugit, takutinneqarput. Kisitsisit 7.-8. klassinut aamma 9.-10. klassinut tunngasut kisimik takutinneqarput, 5.-6. klassini atuartut ikitsuinnaat kisimik aangajaarniutininik atuisarmata.

Atuartoq kaalluni innartartoq imaluunniit atuariartortartoq aangajaarniutitik atuinerulernissaminut qaninnerusartoq

Takussutissiat taakku aangajaarniutitik atuinerup aamma atuartut *kaallutik innartarnerannut/atuariartortarnerannut* ataqatigiinnerannik erseqqissumik takutitsinngilaq. Taamaattorli atuartut akulikitsumik imaluunniit tamatigut kaallutik innartarlutik/atuariartortarlutik akissuteqarsimasut akornanni aangajaarniutitik atuisut amerlanerunerat takuneqarsinnaasorinarpoq.

Kalaallit Nunaanni siusinnerusukkut HBSC-misissuinerit takutippaat kaalluni innartarneq/atuariartortarneq meeqqat ilaqquttamik pigissaartuunnginnerannik naliliisut, imaluunniit ilaqutaariinni suliffeqanngitsunik inersimasortallit akornanni atugaanerusoq. Misissuinermit apersuinerit takutippaat atuartut angerlarsimaffinnit naammattunik nerisassaqarfiunngitsuneersut pissutsit aalajangersimannngitsuusut aamma "angerlarsimaffik uiverfiusoq" oqaluttuarisaraat. Ilutigitilluguli itisiliilluni misissuinerit aamma takutippaat pingaartumik niarsiaraqat kaanneq amerlasuutigut sanigorsarnertut atortaraat, tamannalu aamma ilanngullugu eqqarsaatigineqartariaqarluni.

6. Periusissatut isumaliutit aamma periarfissat

Nunaqarfiit immikkoortiternerat

Akissutit ilaat illoqarfimmut/nunaqarfimmut, imaluunniit Maniitsumut/Sisimiunut immikkoortiterneqarsinnaanngimmata, aamma akissutit ilaat atuaqatigiiaanut immikkoortiterneqarsinnaanngimmata 2020-mi akissutit amerlassusiisa katinneri, najukkat aamma atuaqatigiiaat kisitsitaannut sanilliullugu, amerlanerulaarput. Apeqqutit immersugassat atorlugit misissuinermi, kingorna naatsorsuinerit suliarigaanni imaluunniit assigiinngissutit nammineq ilusilersoraanni (najukkanut tunngatillugu soorlu taamaattoq), assigiinngissut taamaattoq pigajuttarpoq.

Piffissat angerlartarfiit pillugit apeqqutinik ineriartortitsineq

Piffissanut angerlartarfinnut immikkoortumi takutinneqartut atuartut 443-t ulloq atuarfissaq sioqqullugu apeqqut aamma 384-it ulloq atuannigfissaq sioqqullugu apeqqut akisimavaat. Akissutissatut periarfissaq oqaasertaliussanik assigiinngitsunik akissutissartaqarpoq, atuartut 3/4-iisa missaanniittunit immikkoortiterneqarsinnaasoq, kisianni nutserneqarlunilu, nassuiarneqarlunilu sinnerinut naleqquttumik immikkoortiterneqartussa. Apeqqutit akissutissartaannik paasissutissanik pissarsiffiit namminneq allataminnik akissuteqartinnerat pitsaaquteqarlunilu ajoquteqarpoq, pisumilu uani akissutissamik nalornisut ima amerlatigipput apeqqutinik akissutissartaqareersunik suliaqarnissaq eqqarsaatigineqartariaqarluni, atuartut qanoq akissuteqarnissaannut naammaginatunngortitsisussamik. Suliassaq taanna tullianik apeqqutit immersugassat atorlugit misissuinissamut naammassineqarsimanissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Sunngiffimmi sammisassanik atuneq pillugu apeqqutinik ineriartortitsineq

Sunngiffimmi sammisassanut tunngatillugu apeqqutit misissuinermut atugassatut ineriartortinneqartut atornerarput. Piffissanut angerlartarfinnut apeqqutinut aamma tamanna atuuppoq, paasissutissanik pissarsiffiit apeqqutinut namminneq allataminnik akissuteqartinnissaat pitsaaquteqarlunilu ajoquteqarmat. Sunngiffimmi sammisassanut tunngatillugu atuarfinni paasissutissanik katersuinermi takusat, aamma paasissutissani pissarsiarineqartuni takuneqarsinnaavoq apeqqut atuartunit paasineqanngitsoq. Pisuni taakkunani akissutit tutsuiginarsinnaagaluartut ilanngutissallugit pissusissamisuunngilaq. Taamaattumik apeqqutinik akissutissartaqareersunik ineriartortitsilluni suliaqarnissaq

ingerlateqqinneqassaaq, atuartut qanoq akissuteqarnissaannut naammaginartuusussamik. Suliassaq taanna tullianik apeqquutit immersugassat atorlugit misissuinissamut naammassineqarsimanissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Kaalluni innartarnerup aamma aanngajaarniutininik atuinerup akuleriinnerat

Tamakkiisumik isigalugu isumaliutersuut tassaavoq takussutissianik suliaqarnermi paasissutissat, aanngajaarniutininik atuinermut sanilliussinermi assersuutigalugu sunngiffimmi sammisassanut imaluunniit inooqataanermi pissutsinut, agguataarneqartarnerat atuartut amerlasuut peqataanissaannik pisariaqartitsiffiusoq, taamaaliornikkut pissutsit paatsuugassaangitsumik paasiniarneqarsinnaaniassammata. Taamaattumik nalunaarusiami takutinneqartut ataqatigiinnerini nalorninartoqalaarpoq.

Annertunerusumik uani atuagaqarit

HBSC-misissuinerit pillugit annertunerusumik atuagaqarsinnaavutit, misissuisartut namminneq nittartagaat atorlugu <http://hbscgreenland.org/> aamma nunat tamalaat akornanni nalunaarusiat uani nassaarisinnaallugit <https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/groenland>.